

Vértesy László

Bérunió, mint álmom és lehetőség

Bérek – GDP – Termelékenység

Gazdaságelemző Intézet
Budapest, 2019

Vértesy László

Bérunió, mint álm és lehetőség
Bérek – GDP - Termelékenység

© Vértesy László, 2019

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a nyilvános előadás, a rádió és televízióadás, valamint a fordítás jogát, az egyes fejezeteket illetően is.

All rights reserved, including reproduction, public performance, radio and television broadcasting, and translation rights, also for each chapter.



Gazdaságelemző Intézet

Printed in Hungary, Budapest

Tartalomjegyzék

1. Bérek	5
1.1. Minimálbér	7
1.2. Adóék	13
1.3. Németország példája.....	16
2. GDP.....	20
3. Termelékenység	24
3.1. Termelékenység fogalom	24
3.2. Termelékenység összehasonlítása a környező országokkal	30
4. Összegzés	37

Bérunió, mint álmom és lehetőség

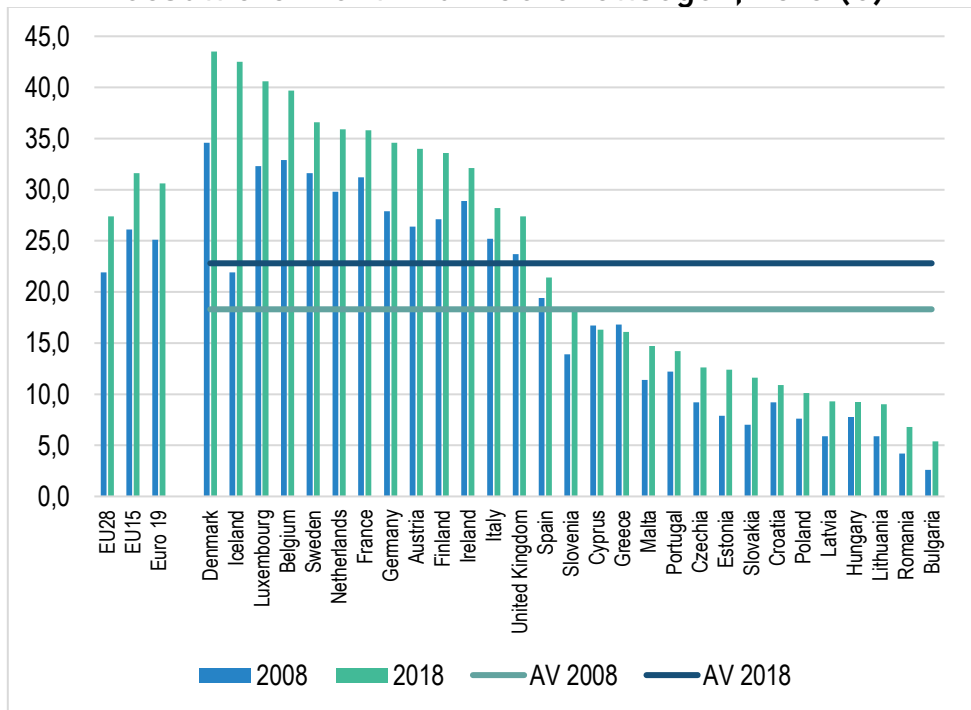
Bérek – GDP – Termelékenység

Gyakori téma annak firtatása, hogy a magyar bérek miért szerényebbek nyugati társaiknál, jóllehet az árszínvonalban (szolgáltatások nélkül) már elértük a legfejlettebbeket. Fontos emléteni, hogy a bér piaci kategória, még az állami szférában is. Mi történne, ha a kormány egy tollvonással megemelné a nyugati szintre a közalkalmazotti-köztisztviselői béreket? Először is adókat kellene emelni, ami azt jelenti, hogy közel egymillió ember részére másik négy milliúnak kellene többet áldoznia. Ezzel beindulna egy jelentős áremelkedés, aminek révén a vásárlóerő érték csökkenne, s akkor árakban már le is hagynánk Nyugatot. Több vélekedés is napvilágot látott, Magyarországon is. Például az Orvosi Kamara jelezte, hogy havi másfél milliós béreket tartana elfogadhatónak az orvosok részére, s ennek felét az asszisztenciának. Más érdekképviselői szervezetek is hasonlóképp nyilatkoztak. Ezzel valószínűleg megoldódna a további elvándorlás, s így az orvoshiány se lenne probléma. Mindez így is van. De ha a közalkalmazotti szféra egy területén emel a kormány (más kérdés, hogy honnan veszi el a pénzt), akkor mi lesz a többi területtel? A mérnök, a tanár vagy a közgazda alávalóbb? Ez is beindítana egy folyamatot, ami szintén egy magas inflációhoz, majd egy gazdasági káoszhoz vezetne.

1. Bérek

Az átlagos munkaerőköltség 2018-ban 22,1 euró volt az EU-28-ban és 30,6 EUR az euróövezetben (EA-19). Izland és Norvégia adataival együtt az átlagos munkaerőköltség 2018-ban 27,4 euró. Ez az átlag azonban jelentős különbségeket rejt magában az EU-tagállamok között, az óránkénti munkaerőköltségek Bulgáriában 5,4 és Dániában 43,5 EUR között vannak; Norvégiában az átlag magasabb volt (50,0 EUR). A munkaerőköltségek a bérek és a bérek költségei, valamint a nem bérköltségek, például a munkáltatói szociális hozzájárulások költségei. 2018-ban a nem bérjellegű költségek aránya a teljes munkaerőköltségben 23,7% volt az EU-28-ban, míg az euróövezetben 25,6% volt. A nem bérjellegű költségek aránya is jelentős mértékben változott az EU tagállamai között: a nem bérköltségek legnagyobb részét Franciaországban (32,6%), Svédországban (32,3%), Litvániában (29,2%) és Olaszországban (28,4%) rögzítették, míg a legalacsonyabb részesedést Máltán (6,1%), Luxemburgban (11,1%), Dániában (14,1%), Horvátországban (15,3%) és Írországban (15,4%).

Becsült óránkénti munkaerőköltségek, 2018 (€)



Estimated hourly labour costs, 2018 (EUR) Source: Eurostat (lc_lci_lev)

A két szélsőérték közötti különbség 8-szoros. Tehát 2008 és 2018 között eltelt időszakban egyik kelet-közép európai ország sem tudta elérni, vagy megközelíteni az uniós 22,1 €-s átlagot. Szlovénia is csak a 2008-as átlagra emelkedett a tíz év alatt. Magyarországon a változás kevesebb mint 2 € (7,8 €-ról 9,2 €-ra), a különbség az Eurostat által meghatározott 27,4 euróhoz viszonyítva háromszoros.

Érdemes visszatekinteni, hogy a medián bruttó keresetek a munkaerőköltségek legnagyobb részét képezik. 2014-ben Dániában (25,52 EUR), Írország (20,16 EUR), Svédország (18,46 EUR), Luxemburg (18,38 EUR), Belgium (17,32 EUR) és Finnország (17,24 EUR) volt a legmagasabb euróban mért bruttó órabér. Ezzel szemben Bulgáriában (1,67 EUR) és Romániában (2,03 EUR) a legalacsonyabb euróban mért bruttó órabér, míg Litvánia (3,11 EUR), Lettország (3,35 EUR) és Magyarország (3,59 EUR) volt. az EU-tagállamokban a legnagyobb bruttó órabér-átlagkereset az euróban kifejezett legalacsonyabbnál 15-ször magasabb volt, az árszintekhez igazítva (a vásárlóerő-szabványok (PPS) átalakításával) a legmagasabb átlag 5-ször magasabb volt a legalacsonyabb átlagnál. Dánia és Bulgária ismét a szélsőségeket képviseli.

Az egyenlő munkáért egyenlő bért még egy-egy országon belül is nehéz megvalósítani. Hiszen más a piac Kelet-Magyarországon és más a nyugati határszélen vagy a fővárosban. Így van ez külföldön is: a kelet-német bérek máig nem érték utol a nyugatnémetet, pedig az egyesítés három évtizede megtörtént. Hasonló eltérések vannak Észak-Itália és a Mezzogiorno között, de akár Párizst és Languedoc-Roussillont is említhetjük.

Nemzetközileg is nehéz. Nyilvánvaló, hogy ahol alacsonyak a fizetések, ez nagyon szimpatikus szlogen. De ahol magasak, ott nem biztos, hogy megszavaznák. Mert mi történhet utóbbinál? Vagy lecsökkentik ott a béreket, vagy addig nem emelnek, amíg a lemaradók utol nem érik. Mindkettő fájdalmas, különösen az előbbi. Hasonló helyzetben nyilván mi magyarok se örvendoznánk egy ilyennek, mondván, hogy amúgy is ők tehetnek a lemaradásukról.

A munkakövetelmények egyenlőségi összehangolása is nehéz. Mi lenne, ha Magyarországon is a tisztviselői karnak legalább egy idegen nyelvet ismerni kellene, mint néhány nyugati országban? A kérdés nem költői,

válasz is van: nem lenne magyar közigazgatás. Nem csupán a nyelvekre igaz ez.

Hasonló a gond a munka minőségével. Az azonos bér azonos teljesítményt feltételez. Miért tudja a német úgy aszfaltozni a készülő új úttestet, hogy nincs benne kátyú és tartósabb? Az anyag végül is azonos, a használt gépek is, mégis más az eredmény.

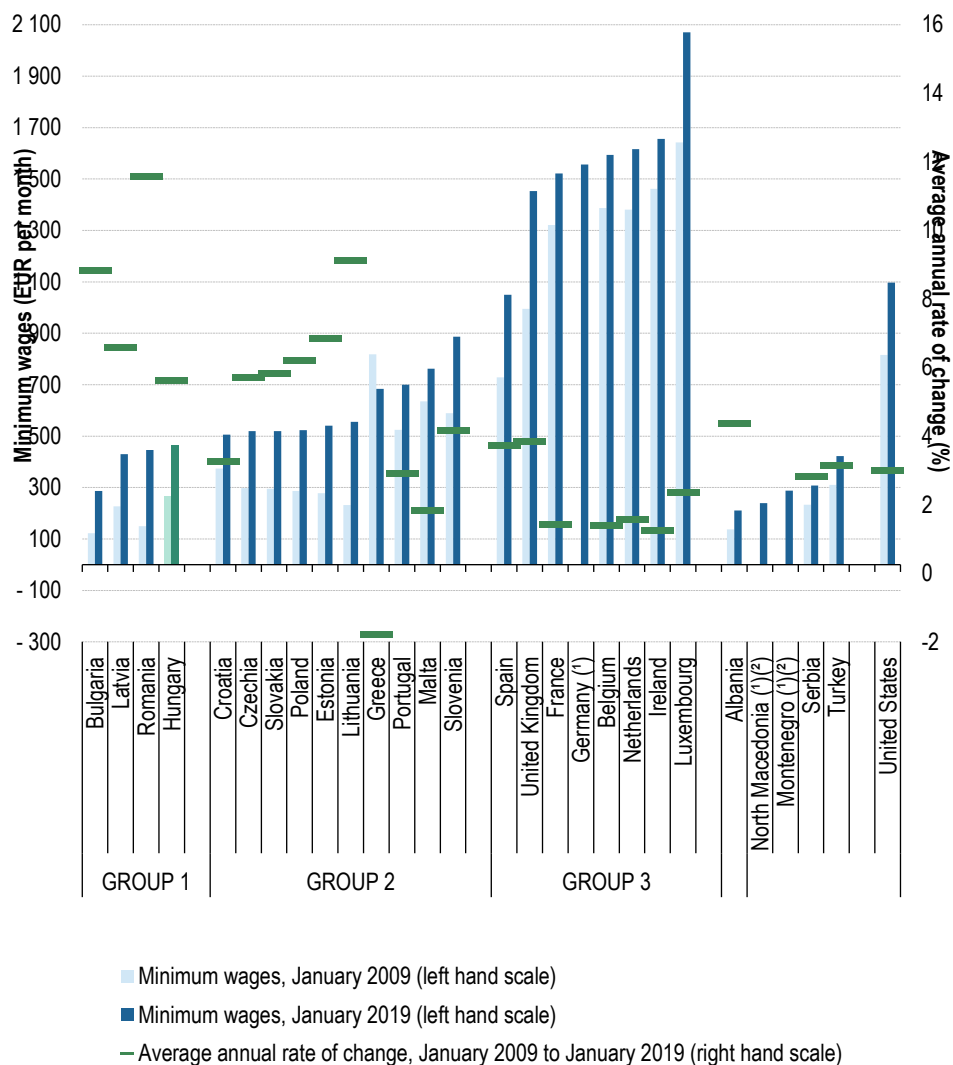
Ehhez a gondolathoz: nem is biztos, hogy egyenlő bér kell ugyanazért a munkáért. Sokat számítanak a körülmények és az egyéb lehetőségek. Sokat számítanak a nem-munkakörülmények, ilyen például a sok közül a családorvosok esete: amíg a rózsadombi körzetekért harcolnak, addig üresen állnak a nyírségi, kecskeméti tanyavilági stb. állások, pedig utóbbihoz ingyen lakás és autó is jár, s tulajdonképpen a munka is azonos – lenne. De a világon mindenütt így van ez, mert különben ki menne Alaszkába (a minimumbér 2019-ben 10 dollár szemben az USA 7.25-tel) vagy épp Szibériába, akár a fél éven át sötét Északra dolgozni?

És mégis – haladhatunk ebbe az irányba. Ha egységes Európára vágyunk, akkor a közelítés egyértelmű. Ha elkülönült nemzetállamokat akarunk, az is jó, de akkor az egyes lemaradó államoknak kell a fölzárkózást önállóan megvalósítani. Előbbinél az unió döntene az egységességről, az utóbbinál piaci alapon történne az egységesség létrejötte. Nekünk, magyaroknak mindegyik megoldás kicsit eltér az uniós országokétól. Bérszínvonalban lemaradtunk még régióinktól is, éleljárókból sereghajtók lettünk. A különbség is nagyobb Budapest és Berlin vagy Bécs között, mint belépésükkor az unióba. A visszaesést nem lehet az EU-ra fogni, így különösen nehéz a tárgyalási alap. Mert jön a kérdés: jó, jó, de ti mit tettetek ezért? Naszreddin Hodzsa óta tudjuk, hogy nem kell a datolyafát rázni, elég csak tátott szájjal a gyümölcs alá feküdni, hogy odaessen, no de mennyi ennek az esélye? Nem biztos, hogy Magyarország számára ez lenne a járható út.

1.1. Minimálbér

Az uniós tagállamokban a minimálbér 2019 januárjában 286 €-tól 2071 €-ig terjedt. Az adatgyűjtés által lefedett uniós tagállamok euróban kifejezett bruttó havi nemzeti minimálbérük alapján három különböző csoportba sorolhatók; a harmadik országok az ábrán külön csoportként kerülnek bemutatásra.

A havi bruttó minimálbér, 2019 (€)



Minimum wages, January 2009 and January 2019 (EUR per month and %)
Source: Eurostat (earn_mw_cur)

Az 1. csoportba azok az országok tartoznak, amelyek esetében a nemzeti minimálbér 2018 januárjában havi 500 EUR-nál alacsonyabb volt. Ebbe a csoportba tartoznak a következő uniós tagállamok: Bulgária, Litvánia, Románia, Lettország, Magyarország, Horvátország, a Cseh Köztársaság és Szlovákia; ezek nemzeti minimálbérei 261 EUR (Bulgária) és 480 EUR (Szlovákia) között mozogtak.

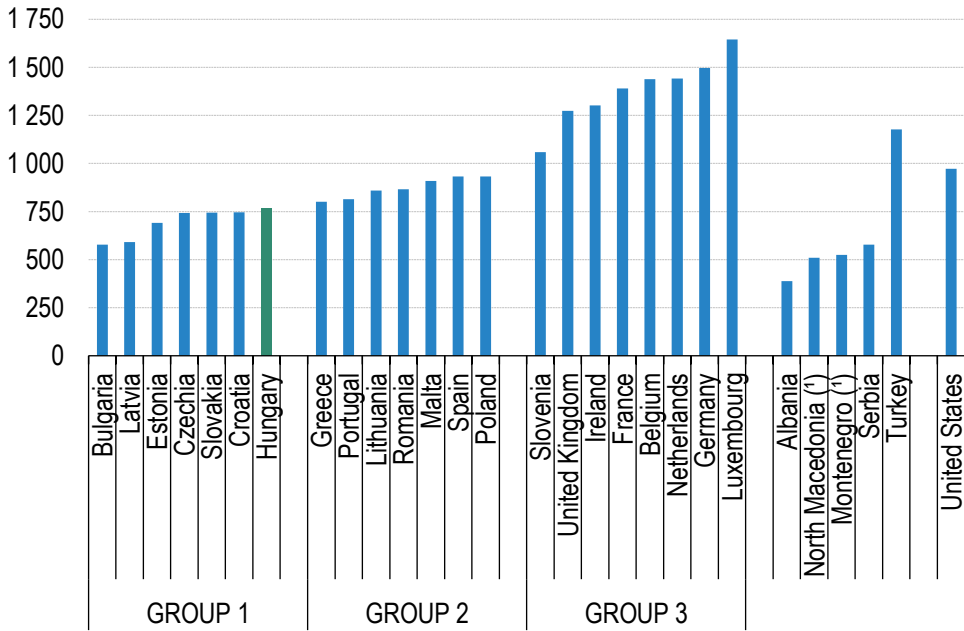
A 2. csoportba azok az országok tartoznak, amelyek esetében a nemzeti minimálbér 2018 januárjában legalább havi 500 EUR, de 1000 EUR-nál alacsonyabb volt. Ebbe a csoportba tartoznak a következő uniós tagállamok: Észtország, Lengyelország, Portugália, Görögország, Málta, Szlovénia és Spanyolország; ezek nemzeti minimálbérei 500 EUR (Portugália) és 859 EUR (Észtország) között mozogtak.

A 3. csoportba azok az országok tartoznak, amelyek esetében a nemzeti minimálbér 2018 januárjában legalább havi 1000 EUR volt. Ebbe a csoportba tartoznak a következő uniós tagállamok: az Egyesült Királyság, Németország, Franciaország, Belgium, Hollandia, Írország és Luxemburg; ezek nemzeti minimálbére 1401 EUR (Egyesült Királyság) és 1999 EUR (Luxemburg) között alakult.

A minimálbérek az európai uniós tagjelölt országok mindegyike esetében az 1. csoportba tartozó tagállamokéval hasonló értékeket mutattak, és 181 EUR (Albánia) és 446 EUR (Törökország) között mozogtak.

Érdemes az árszintkülönbségek figyelembevételével, a háztartások végső fogyasztási kiadásaira vonatkozó **vásárlóerő-paritás (PPP) alkalmazásával** is összehasonlítani a bruttó minimálbéreket. Ahogyan az várható, az árszintek közötti különbségek szerint végrehajtott kiigazítás csökkenti az országok közötti eltéréseket. Az uniós tagállamok PPS-ben kifejezett bruttó havi nemzeti minimálbérük alapján három különböző csoportba sorolhatók; a harmadik országok ez esetben is külön csoportként szerepelnek a következő ábrán. Az uniós tagállamok minimálbérei közötti, euróban kifejezett különbségek 1:7,7-ről (ez azt jelenti, hogy az euróban kifejezett legmagasabb minimálbér 7,7-szer volt magasabb a legalacsonyabbnál) PPS-ben kifejezve 1:2,9-re csökkentek (azaz a PPS-ben kifejezett legmagasabb minimálbér 2,9-szer volt magasabb a legalacsonyabbnál).

A havi bruttó minmálbér, 2019 (PPP alapon)



Minimum wages, January 2019 Source: Eurostat

Az 1. csoportba azok az országok tartoznak, amelyek esetében a nemzeti minimálbér 2018 januárjában 750 PPS-nél alacsonyabb volt. Ebbe a csoportba tartoznak a következő uniós tagállamok: Bulgária, Lettország, Litvánia, a Cseh Köztársaság, Észtország, Horvátország, Szlovákia és Magyarország; ezek nemzeti minimálbére 546 PPS (Bulgária) és 743 PPS (Magyarország) között alakult. Az 1. csoportba tartozó, euróban kifejezve viszonylag alacsonyabb minimálbérrel rendelkező uniós tagállamokban jellemzően az árszint is alacsonyabb, ami relatíve növeli a minimálbér vásárlóerő-egységben (PPS) kifejezett értékét.

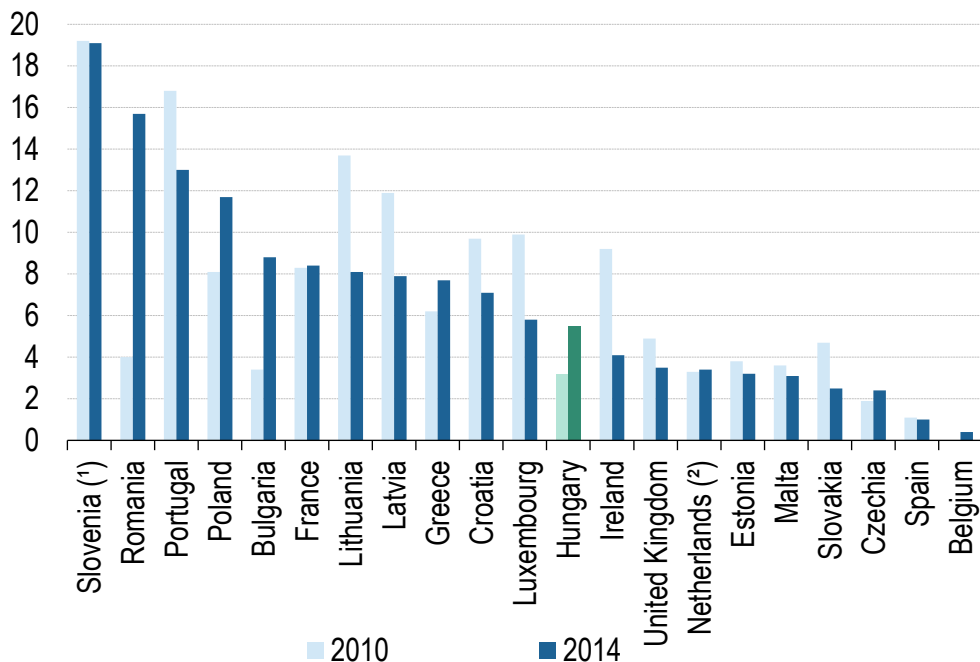
A 2. csoportba azok az országok tartoznak, amelyek esetében a nemzeti minimálbér 2018 januárjában legalább 750 PPS, de 1000 EUR-nál alacsonyabb volt. Ebbe a csoportba hat uniós tagállam tartozik, ezek: Portugália, Románia, Görögország, Lengyelország, Málta és Spanyolország; ezek nemzeti minimálbérei 788 PPS (Portugália) és 938 PPS (Spanyolország) között mozogtak.

A 3. csoportba azok az országok tartoznak, amelyek esetében a nemzeti minimálbér 2018 januárjában legalább 1000 PPS volt. Ebbe a csoportba tartoznak a következő uniós tagállamok: Szlovénia, az Egyesült Királyság, Írország, Franciaország, Hollandia, Németország, Belgium és Luxemburg; ezek nemzeti minimálbére 1006 PPS (Szlovénia) és 1597 PPS (Luxemburg) között alakult.

Törökország kivételével a PPS-ben kifejezett minimálberek a többi négy európai uniós tagjelölt ország mindegyike esetében az 1. csoportba tartozó tagállamokéval hasonló értékeket mutattak, és 350 PPS (Albánia) és 553 PPS (Szerbia) között mozogtak. Az 1018 PPS-es nemzeti minimálbért alkalmazó Törökország és az 1011 PPS-es Egyesült Államok PPS-ben kifejezett minimálbérei a 3. csoportba tartozó tagállamokéval megegyező tartományban voltak.

Az Eurostat összehasonlításban sajnos 2014-esnél nincs frissebb adat a minimálbért kereső munkavállalók arányára.

A minimálbér 105%-ánál kevesebbet kereső munkavállalók aránya, 2010. és 2014. október (%)



A minimálbér 105%-ánál kevesebbet kereső munkavállalók aránya, 2010. és 2014. október (%) Eurostat és (earn_mw_cur)a 2014. évi jövedelemszerkezeti felmérés

A minimálbéren foglalkoztatott munkavállalók aránya az egyes országok között jelentős mértékben eltérhet. Ezek az arányok a legutóbbi két négyéves jövedelemszerkezeti felmérés (SES) mikroadatai, valamint az akkor (2010 és 2014 októberében) alkalmazott minimálbérszintek összekapcsolása révén megbecsülhetők (lásd: 4. ábra). Az összehasonlíthatóság érdekében az Eurostat az elemzés hatókörét a 21. életévét betöltött, legalább 10 alkalmazottat foglalkoztató vállalkozásnál teljes munkaidőben dolgozó munkavállalókra szűkítette le, és kizárta a NACE Rev. 2. O. nemzetgazdasági ágához tartozó szegmenseket (közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás). Ezen túlmenően a SES alapján kiszámított havi jövedelmek nem tartalmazzák a túlóradíjakat és a műszakpótlékokat sem.

2014 októberében a nemzeti minimálbér 105%-ánál alacsonyabb fizetéssel rendelkező munkavállalók aránya a kötelező minimálbért alkalmazó uniós tagállamok közül a következő tíz esetében 7,0% felett volt: Szlovénia (19,1%), Románia (15,7%), Portugália (13,0%), Lengyelország (11,7%), Bulgária (8,8%); Franciaország (8,4%), Litvánia (8,1%), Lettország (7,9%), Görögország (7,7%) és Horvátország (7,1%). A nemzeti minimálbér 105%-ánál kevesebbet kereső munkavállalók aránya Belgiumban volt a legalacsonyabb (0,4%), a fennmaradó tíz uniós tagállamban pedig ez az érték 1,0% (Spanyolország) és 5,8% (Luxemburg) között alakult. 2010 és 2014 között a nemzeti minimálbér 105%-ánál kevesebbet kereső munkavállalók aránya több mint 2,0 százalékponttal nőtt Romániában (11,7 százalékponttal), Bulgáriában (5,4 százalékponttal), Lengyelországban (3,6 százalékponttal) és Magyarországon (2,3 százalékponttal), miközben több mint 2,0 százalékponttal csökkent Litvániában (5,6 százalékponttal), Írországban (5,1 százalékponttal), Luxemburgban (4,1 százalékponttal), Lettországban (4,0 százalékponttal), Portugáliában (3,8 százalékponttal), Horvátországban (2,6 százalékponttal) és Szlovákiában (2,2 százalékponttal).

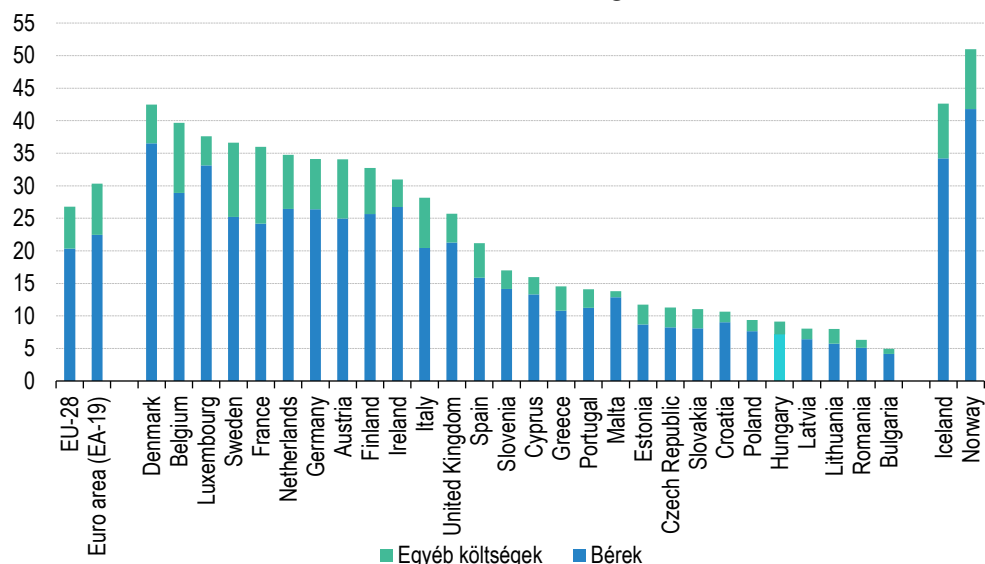
A magyar minimumbér a negyedik legalacsonyabb az Európai Unió országai között, mindössze Románia, Lettország és Bulgária minimumbére kisebb. 2010 és 2014 között a nemzeti minimálbér 105%-ánál kevesebbet kereső munkavállalók Magyarországon 2,3 százalékponttal emelkedett, azaz a minimálbér emelések hatására, közel meg kétszereződött a minimálbért keresők aránya. A magyar minimumbér bruttó 464 €, nettóban 314 € a balkáni régióban kimagasló, a közép-európaiban a legrosszabb. A hivatkozás általában a gazdasági pozíció, a termelékenység.

Nézzük. Vannak nagyon könnyen összemérhető teljesítmények. Egy német vagy francia buszsofőr ugyanannyit dolgozik, mint magyar kollégája, ha utóbbi ugyan nem többet (a francia hét 35 órás, a német 39). Ugyanez igaz a szállítmányozás egészére, az oktatásra s a legtöbb szolgáltatásra. Ha itt azonos az output, márpedig az, akkor ezeknek az ágazatoknak a termelékenysége lényegében egyforma. Az iparban és a mezőgazdaságban is könnyű az összemérés. Alapja az időegység alatt létrehozott új érték, legismertebb megközelítésben az egy munkaóra alatt létrehozott új termék. Itt valóban jelentős az eltérés a nyugati és hazai eredmények között, de ne feledjük, hogy egy gépesítettebb építőipar vagy állattenyésztés egységnyi idő alatt bizonyosan többet produkál, mint kevésbé gépesített, vagy akár csak kézi erővel dolgozó társa. Ha tehát ezeken a területeken megnő a termelékenység, horribile dictu eléri a nyugati szintet, akkor a béreknél is könnyen lehetőség nyílik erre.

1.2. Adóék

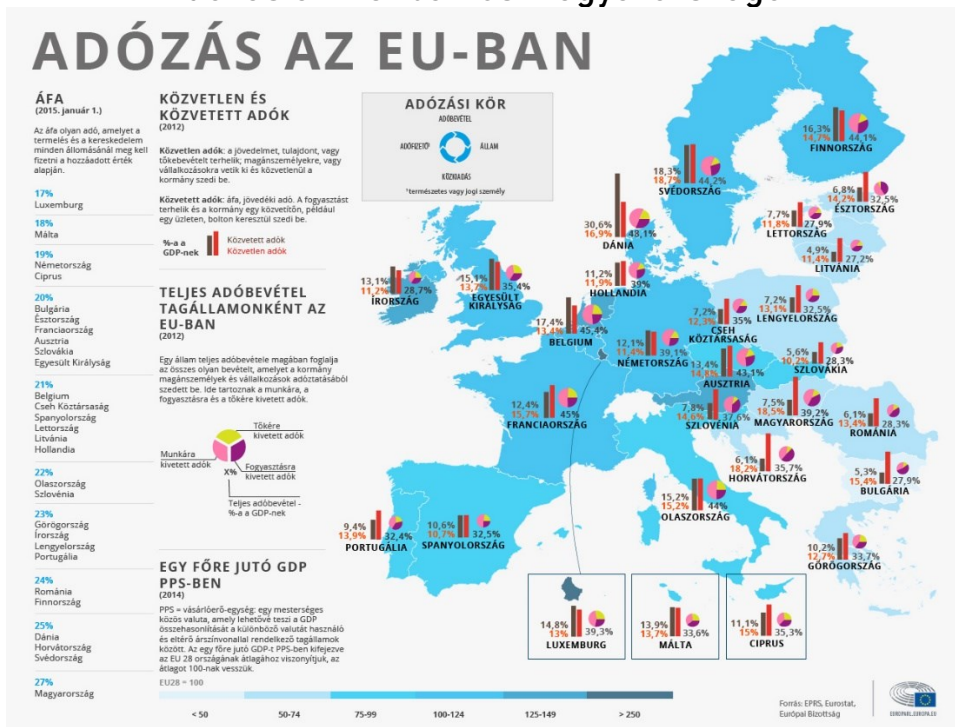
A bérfelzárkózás további eleme a jelenlegi terhek csökkentése. A táblázatból jól átható, hogy milyen nagy a magyarországi elvonás. Csökkentésével emelkednének a nettó bérek, ez is közelebb visz minket az európai átlaghoz. Nem is nagyon indokolt a jelenlegi nagy teher, hiszen a legköltségesebb területekre – oktatás, egészségügy – messze az uniós átlag alatti pénzt fordítja a kormány.

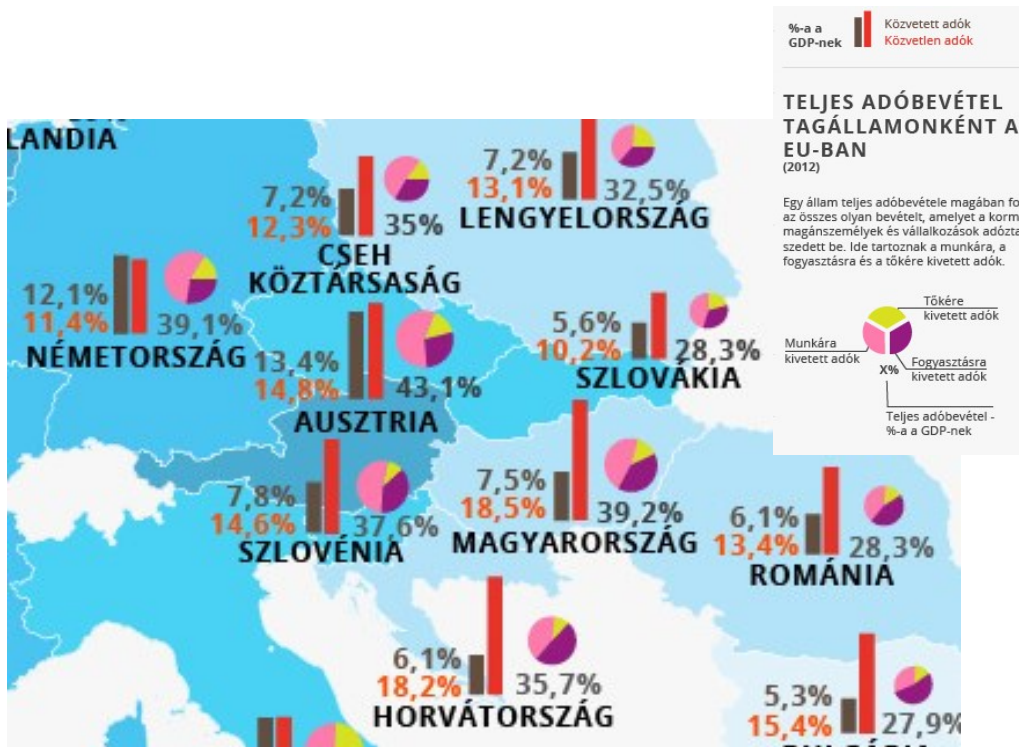
Az óránkénti munkaerőköltség szerkezete (€)



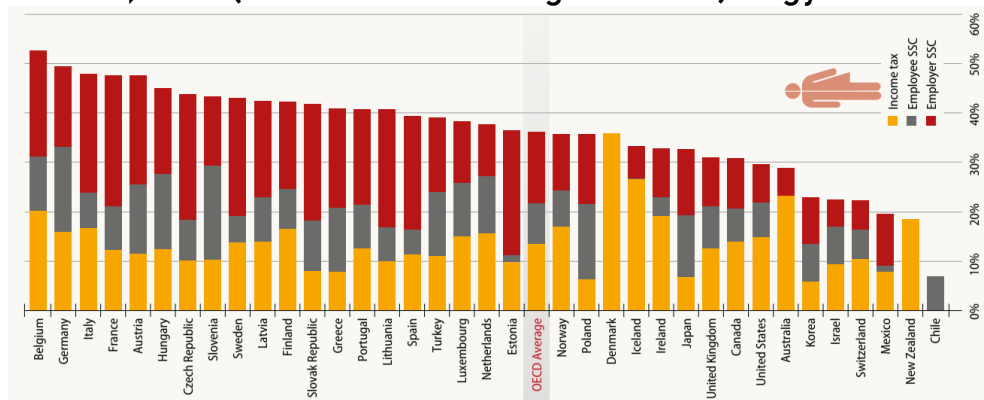
Magyarországon egészségtelen módon túl van adóztatva a munkabér (hol a másodikak, hol a harmadikak vagyunk a munkabért terhelő adók és járulékok nem túl dicső rangsorában az uniós országok között), és mi büszkélkedhetünk a világon(!) a legmagasabb forgalmi adóval is. Mindkét tényező melegegya az adócsalásnak (nem bejelentett dolgozók és elcsalt áfa), miközben a vagyont gyakorlatilag egyáltalán nem adóztatjuk és a tőkejövedelmeket is alig. Pedig a vagyonadó és a kamatadó az, ami elől nagyon nehéz lenne kibújni. Másik hatalmas problémája az országnak, hogy évtizedek óta irreálisan magas az állami újraelosztás mértéke, mindenki mindent az államtól vár, ezért azonban rengeteg adóval sújtja az állam az egész országot. Ez okoz versenyhátrányt és ezért lettünk 15 év alatt a régió éllovasából a sereghajtóvá. Nem csak a régióhoz képest fizetünk túl sok adót (Magyarország: 39,2%, Szlovákia 28,3%, Románia 28,3%, Csehország 35%, Lengyelország 32,5%, Bulgária 27,9%, Görögország 33,7%, Litvánia 27%, stb.), de csont nélkül megelőzzük a nálunk sokkal fejlettebb és gazdagabb Németországot, Angliát, Írországot, Spanyolországot, Portugáliát, Szlovéniát, Máltát, Ciprust és Hollandiát is.

Adózás az EU-ban és Magyarországon

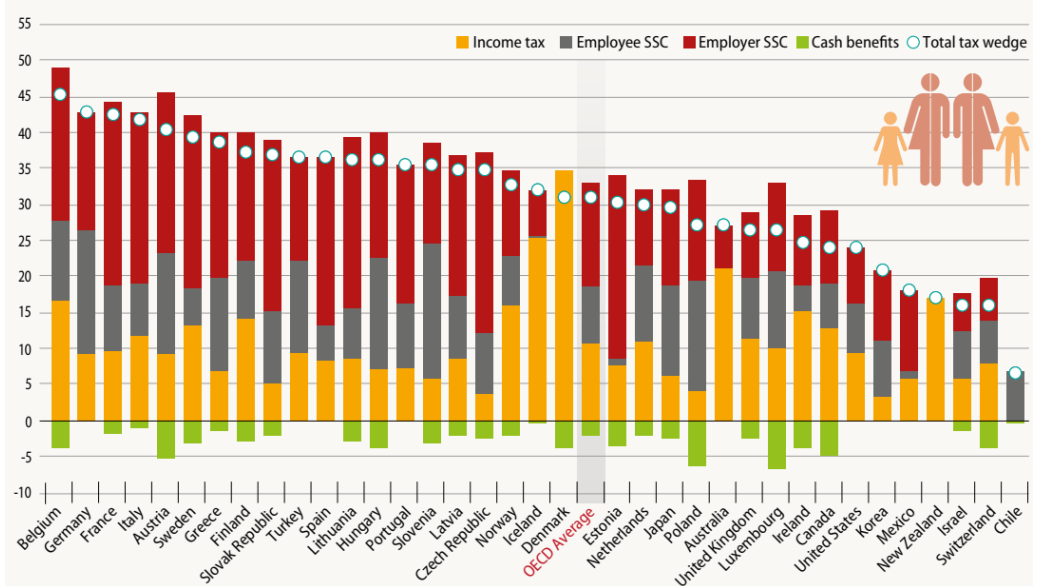




SZJA és a munkavállalói és munkavállalói TB-hozzájárulások, 2018 (a munkaerőköltségek %-ban) -Egyedülálló



SZJA és a munkavállalói és munkavállalói TB-hozzájárulások, 2018 (a munkaerőköltségek %-ban) – 4fős család



OECD: Taxing wages, 2019

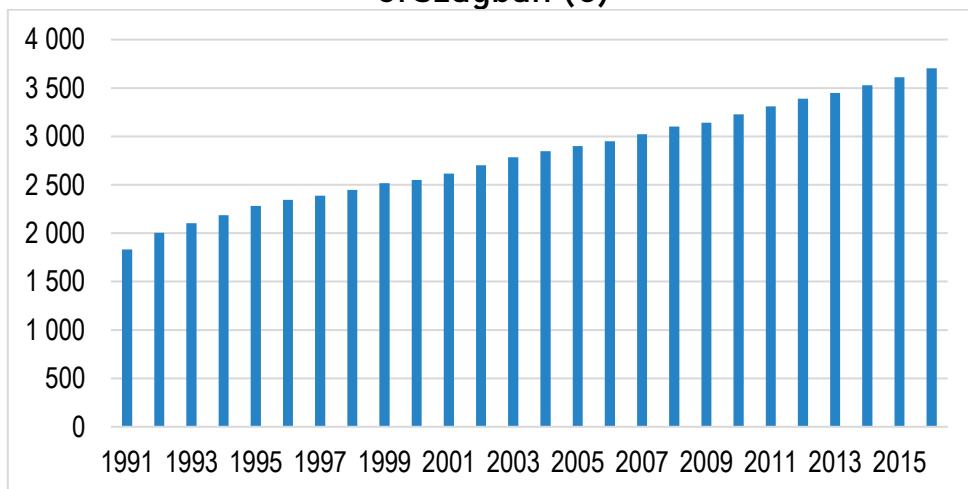
1.3. Németország példája

A kilencvenes években szinte azonnal megkezdődött a felzárkóztatás, s mára már a különbség lényegesen kisebb: a keleti bérek a nyugatinak 65-80 százalékát jelentik, sőt egyes területeken szinte teljesen azonos szinten vannak, az állami szektor munkavállalói például keleten alig 5 százalékkal keresnek kevesebbet. A német Szövetségi Statisztikai Hivatal adatai szerint 2016-ban egy munkavállaló **átlagos bruttó havi jövedelme** 3703 € volt.

A volt NDK-ban a havi **bruttó átlagbér** mára (2015) már elérte 2600 €-t, azonban nyugaton ez még mindig 1000 euróval magasabb, 3600 €. A bérekhez még hozzátartozik, hogy a legtöbb munkahelyen ezt kiegészíti a nyári (üdülési) és karácsonyi (újévi) egyhavi juttatás, így valójában évente 14 havi jövedelemmel lehet számolni. Ehhez jönnek a szegénység okán a különféle szociális csomagok, de ez nem általános. A különbség mérséklődését az is mutatja, hogy a kilencvenes évek kezdeti nagy elvándorlása az ezredforduló után lelassult, mára már minimális. A keleti tartományok felzárkózása nem csupán a nyugati részhez képest jelentős, hanem a korábbi szocialista országok jelenlegi bérszintjéhez képest is, jóllehet az utóbbiak között alig voltak különbségek 25 évvel ezelőtt. De: a legfejlettebb (hamburgi)

tartomány és a legelmaradottabb (Mecklenburg-Előpomeránia) közötti átlag órabér differenciája még ma is meghaladja az 50 százalékot. A keleti tartományokban a bruttó éves átlagkereset 27 784 € volt tavaly, a nyugati tartományokban 34 176 €, a szövetségi átlag pedig 33 284 €.

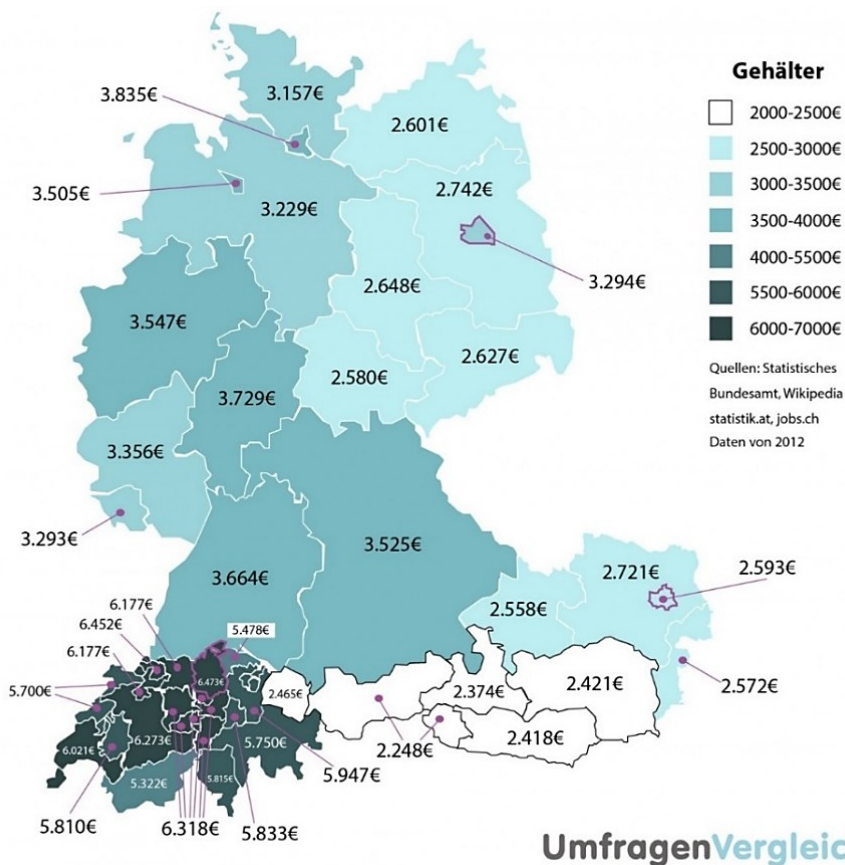
Bruttó átlagkeresetek alakulása 1991–2016 között Németországban (€)



Forrás: Development of gross earnings. Destatis - Statistische Bundesamt, 2017 (www.destatis.de)

A **minimálbér** bevezetése 2014-ben kezdődött, ami a szociáldemokrata párt (SPD) első számú választási ígérete volt, és így került be a koalíciós szerződésbe. Ennek egyik indoka az volt, hogy a német munkavállalók nagyjából 17 százaléka keresett kevesebbet óránként bruttó 8,5 eurónál, és a volt NDK területén minden negyedik munkavállaló órára elmaradt ettől az értéktől. A törvény értelmében a minimálbér összege 2015. január 1-től óránként bruttó 8,50 €. A minimálbér mértéke a szociális partnerek bizottságának (minimálbér bizottság) javaslatára a Szövetségi Kormány törvényerejű rendeletével megváltoztatható. A minimálbér szintjét tehát két évente határozza meg szakmánként (!) a politikai pártoktól független Minimálbér Bizottság (Mindestlohnkommission), például építőipar, gépkezelő, bányászat, szakmai továbbképzés, villanszerelő, takarítás, festő, nem betanított munka, ápoló, gondozó. 2017-ben emelkedett a minimálbér Németországban, az órabér 8,50 €-ről 8,84 € lett, így a korábbi havi 1440 € most 1498 €.

Átlag keresetek Németországban, Svájcban és Ausztriában



UmfragenVergleich

Forrás: Rebecca Wolf: Bremer verdienen mehr als Berliner – Durchschnittsgehälter in Deutschland, Österreich und der Schweiz. Umfragenvergleich Deutschland, 2014.

Ágazatspecifikus minimálbérek

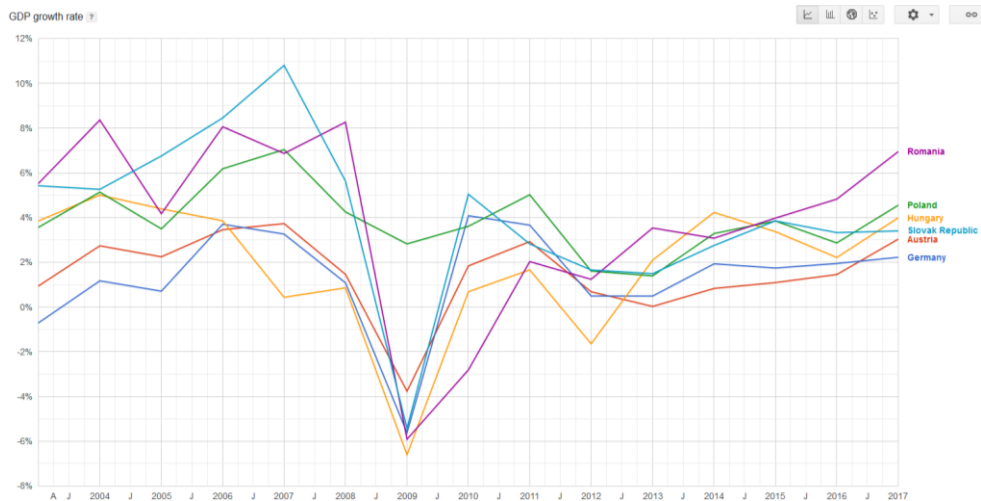
Minimálbér	Érvényességi idő	Nyugat	Kelet
		EUR	
Ideiglenes foglalkoztatás	01.06.17 - 31.03.18	9.23 (Berlin: 8.91)	8.91
	01.04.18 - 31.03.19	9.49 (Berlin: 9.27)	9.27
	01.04.19 - 30.09.19	9.79 (Berlin: 9.49)	9.49
	01.10.19 - 31.12.19	9.96 (Berlin: 9.66)	9.66
Szakképzési és továbbképzési szolgáltatások (oktatás)	01.01.17 - 31.12.17	14.60	14.60
Építőipar			
Szakmunkások	01.01.17 - 31.12.17	11.30	11.30
Szakképzett munkavállaló, gépkezelők, járművezetők	01.01.17 - 31.12.17	14.70 (Berlin: 14.55)	11.30
Tetőfedés	01.01.17 - 31.12.17	12.25	12.25
Elektronikai szolgáltatás	01.01.17 - 31.12.17	10.65 (Berlin: 10.40)	10.40
	01.01.18 - 31.12.18	10.95	10.95
	01.01.19 - 31.12.19	11.40	11.40
Húsipar	01.12.16 - 31.12.17	8.75	8.75
Ipari tisztítás			
Beltéri és karbantartási tevékenységek	01.01.17 - 31.12.17	10.00	9.05
Üveg- és homlokzati tisztítás	01.01.17 - 31.12.17	13.25	11.53
Allványozás	01.05.17 - 30.04.18	11.00	11.00
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás és kertészet	01.01.17 - 31.10.17	8.60	8.60
	01.11.17 - 31.12.17	9.10	9.10
Festés, mázolás			
Szakképzetlen munkavállaló	01.05.17 - 30.04.18	10.35	10.35
	01.05.18 - 30.04.19	10.60	10.60
	01.05.19 - 30.04.20	10.85	10.85
	01.05.20 - 30.04.21	11.10	11.10
Szakképzett munkavállaló	01.05.17 - 30.04.18	13.10	11.85
	01.05.18 - 30.04.19	13.30	12.40
	01.05.19 - 30.04.20	13.30	12.95
	01.05.20 - 30.04.21	13.50	13.50
Hosszú távú ellátás	01.01.17 - 31.10.17	10.20	9.50
Kéményseprő	01.01.16 - 31.12.17	12.95	12.95
Kőműves és kőfaragás	01.05.17 - 30.04.18	11.40	11.20
	01.05.18 - 30.04.19	11.40	11.40
Mosodai szolgáltatás	01.07.16 - 30.09.17	8.75	8.75

Forrás: Statutory agreed branch-specific minimum wages in Germany in June 2017 (www.destatis.de)

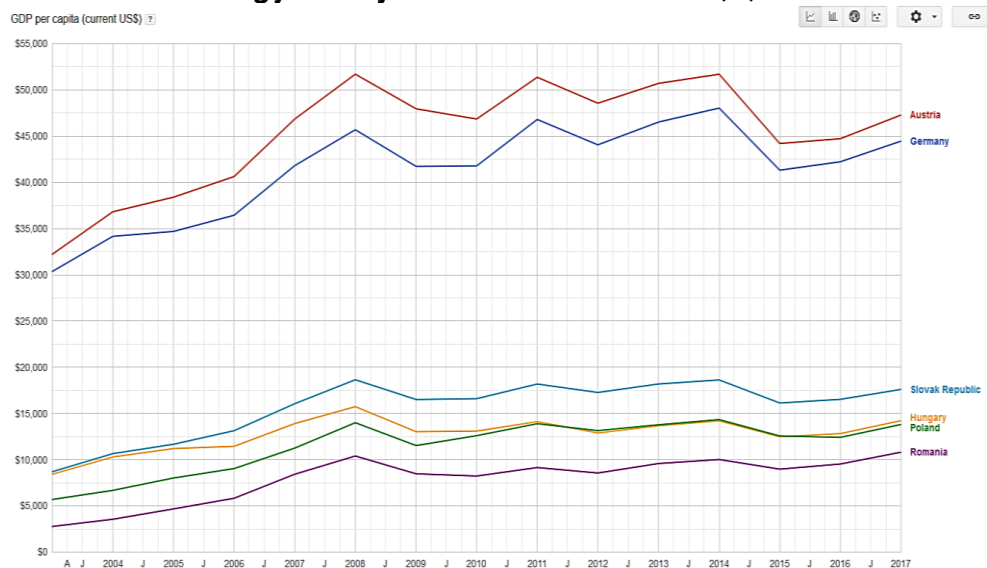
2. GDP

A nemzetgazdaságok teljesítményét szokásos a GDP-vel mérni. A hazai médiában sokat halljuk, hogy hazánkban nő a GDP, és ez magasabb mint EU-s országokban. Ez részben igaz is, bár a grafikon szerint Romániában 2014 közepétől, 2015-től pedig Lengyelországban is gyorsabban növekedett, mint nálunk.

A GDP növekedési üteme 2004-2017

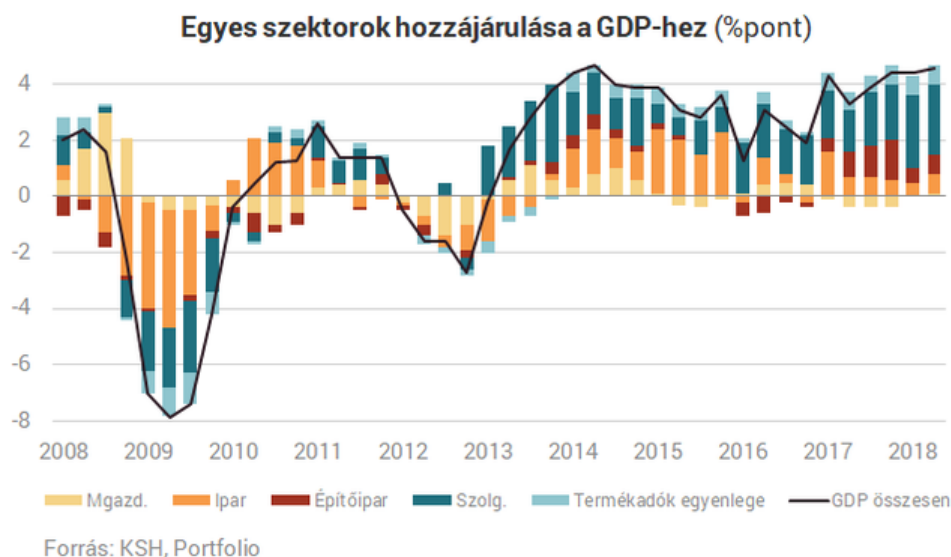


Egy főre jutó GDP 2004-2017 (\$)



Tehát ami a bérunióhoz kapcsolódik: a gazdaság növekedése önmagában nem oldja meg a nyugat és kelet közötti különbségeket. A GDP-be ugyanis nemcsak a vállalkozások által előállított hozzáadott-érték szerepel, hanem a kormányzati kiadások is. Így már könnyen érthető, hogy ha kormány sokat vásárol, költ (lásd értelmetlen, haszontalan, erőltetett beruházások, építkezések) akkor is tartható a gazdasági növekedés, hiába alacsonyabb színvonalú a vállalati szektor termelése, termelékenysége.

Az egy főre jutó GDP esetében pedig a párhuzamosság ijesztő, semmilyen felzárkózás nem tapasztalható, még a kezdeti növekedési időszakban sem. Magyarországon 14,224 \$, Ausztriában 47,290 \$, Németországban pedig 44,469 \$. A különbség aránya 1:3-hoz. (Ez teljesen megegyezik az ár-színvonal esetében mért különbséggel: 150 % és 50%)



Fontos megjegyezni, hogy már nem a 19. századi ipari forradalmi időszakát éljük. A GDP legnagyobb arányban a szolgáltatás szektortól (kb. 70 %) származik. A bruttó hazai termék 2018-as 4,4 százalékos növekedéséhez a szolgáltatások 2,6, az ipar 0,5, az építőipar 0,5 százalékponttal járult hozzá. A szolgáltatásokon belül a kereskedelem, szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás, valamint a szakmai, tudományos, műszaki és adminisztratív tevékenység, illetve az információ, kommunikáció együttes hozzájárulása (0,7, 0,6 illetve 0,5 százalékpont) volt a legjelentősebb. A közigazgatás, oktatás, egészségügy 0,1 százalékponttal mérsékelte a GDP növekedési ütemét.

A szolgáltatások az EU-28 bruttó hozzáadott összértékének 73,5%-át adták 2017-ben, szemben a 2007-es 71,9%-kal. A szolgáltatások relatív súlya különösen nagy volt Luxemburgban, Cipruson, Máltán, az Egyesült Királyságban, Görögországban, Franciaországban, Hollandiában, Belgiumban, Dániában és Portugáliában, ahol a teljes hozzáadott érték több mint háromnegyedét tették ki. Ezzel szemben a szolgáltatások részesedése a háromötöd közelében volt a Cseh Köztársaságban és Írországban.

GDP hozzájárulás szektoronként

Gross value added at basic prices, 2007 and 2017
(% share of total gross value added)

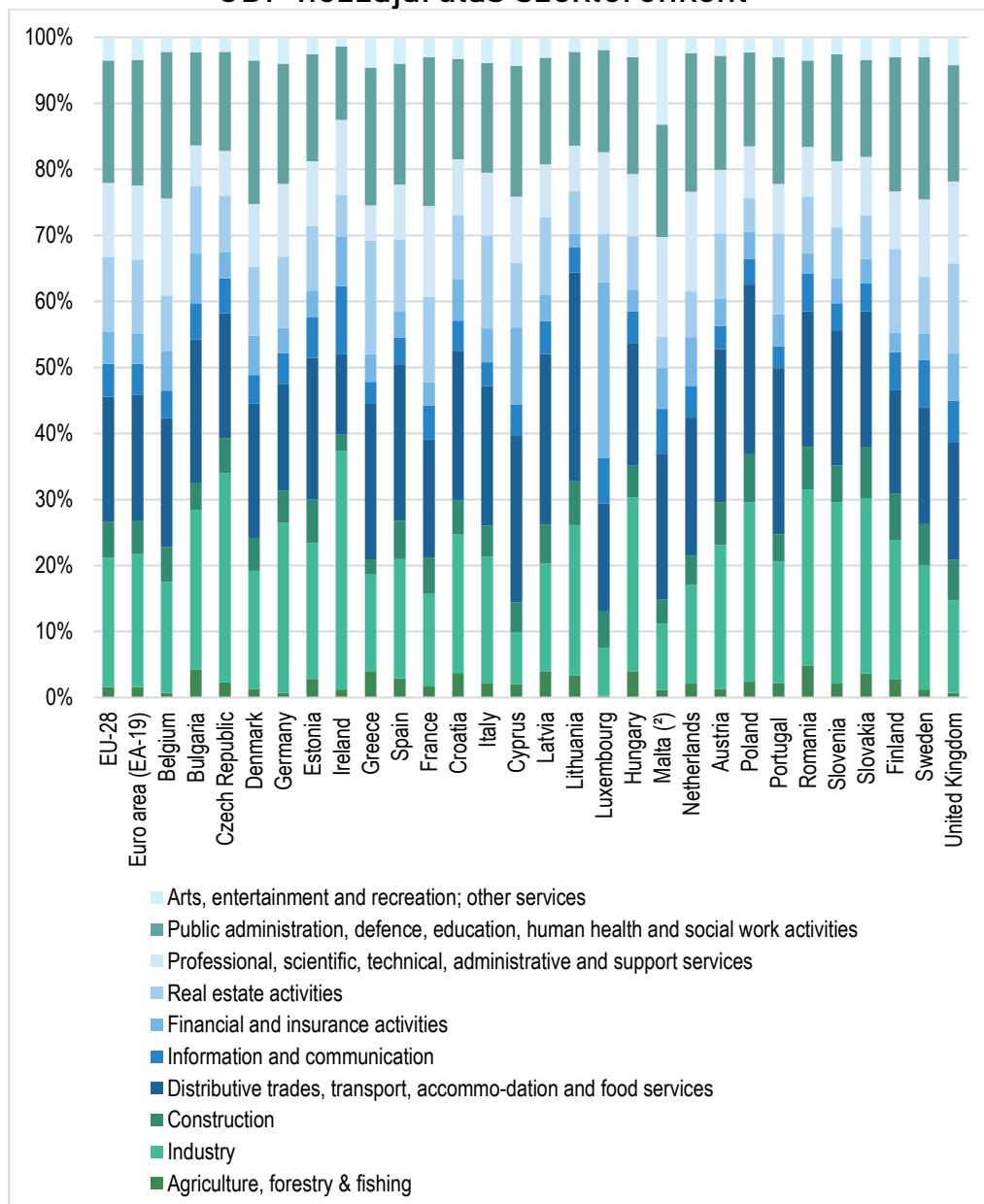
	Agriculture, forestry & fishing		Industry		Construction		Distributive trades, transport, accommodation and food services		Information and communication		Financial and insurance activities		Real estate activities		Professional, scientific, technical, administrative and support services		Public administration, defence, education, human health and social work activities		Arts, entertainment and recreation; other services (*)	
	2007	2017	2007	2017	2007	2017	2007	2017	2007	2017	2007	2017	2007	2017	2007	2017	2007	2017	2007	2017
EU-28	1.7	1.8	20.1	19.5	6.4	5.4	19.0	19.0	4.9	5.0	5.6	4.9	11.0	11.3	10.2	11.2	17.8	18.6	3.4	3.5
Euro area (EA-19)	1.8	1.8	20.7	20.1	6.2	5.1	19.0	19.0	4.7	4.7	5.1	4.5	11.0	11.3	10.4	11.2	17.8	19.0	3.4	3.4
Belgium	1.0	0.7	19.5	18.8	9.4	5.3	21.2	19.5	4.1	4.2	5.1	6.0	9.1	8.4	12.2	14.7	20.2	22.2	2.2	2.2
Bulgaria	5.5	4.3	22.9	24.1	7.9	4.2	21.2	21.7	3.7	5.5	7.3	7.5	12.0	10.3	5.0	6.1	12.5	14.7	2.0	2.3
Czech Republic	2.2	2.3	31.7	31.7	6.5	5.3	19.6	18.9	5.2	5.3	3.6	4.0	7.9	8.5	6.7	6.8	14.2	15.0	2.4	2.2
Denmark	1.4	1.3	20.4	17.9	5.7	5.0	20.6	20.4	4.3	4.3	5.6	6.0	9.3	10.4	7.7	9.5	21.6	21.8	3.3	3.5
Germany	0.8	0.7	26.7	25.7	3.9	4.9	16.4	16.1	4.8	4.7	4.6	3.8	11.5	10.8	11.0	11.0	16.4	18.2	4.1	4.0
Estonia	3.5	2.8	20.2	20.6	10.6	6.6	23.2	21.5	4.6	6.2	4.7	4.0	9.6	9.8	8.0	9.8	13.0	16.2	2.6	2.6
Ireland	1.2	1.2	23.0	36.1	9.2	2.5	16.4	12.2	6.5	10.3	10.0	7.5	7.4	6.3	8.5	11.4	15.6	11.1	2.3	1.4
Greece	3.4	4.0	13.1	14.6	7.3	2.3	25.3	23.5	4.0	3.3	4.5	4.2	11.8	17.2	6.5	5.3	19.7	20.8	4.3	4.6
Italy	2.7	2.9	18.2	18.1	11.2	5.8	22.1	23.6	4.4	4.2	5.3	4.0	8.9	10.8	7.2	8.4	16.3	18.3	3.7	4.0
France	1.8	1.7	15.3	14.0	6.0	5.5	17.8	17.8	5.3	5.2	3.8	3.5	12.9	12.9	13.0	13.8	21.1	22.5	3.0	3.0
Croatia	4.4	3.7	20.0	21.0	8.2	5.2	22.0	22.6	4.7	4.6	6.1	6.2	9.6	9.8	8.2	8.4	14.0	15.2	2.8	3.3
Italy	2.1	2.1	20.5	19.2	6.0	4.7	20.3	21.2	4.3	3.6	5.6	5.1	12.1	14.1	9.1	9.5	16.4	16.6	3.5	3.9
Cyprus	2.3	2.0	9.1	7.9	12.0	4.5	24.6	25.2	3.5	4.7	8.3	11.7	8.2	9.8	8.1	10.0	19.7	19.8	4.2	4.3
Latvia	3.7	3.9	14.3	16.4	10.1	5.9	25.7	25.8	3.6	5.0	5.2	4.0	12.3	11.7	6.4	8.0	15.6	16.1	3.0	3.1
Lithuania	3.9	3.4	21.8	22.7	11.2	6.7	27.9	31.5	3.7	3.8	3.5	2.1	6.7	6.5	5.9	6.8	13.7	14.2	1.7	2.2
Luxembourg	0.5	0.3	10.8	7.2	5.8	5.5	14.8	16.4	5.9	6.9	29.1	26.5	8.6	7.4	9.0	12.3	13.9	15.5	1.8	1.9
Hungary	4.0	3.9	26.0	26.4	4.9	4.8	18.6	18.5	5.4	4.9	4.5	3.3	8.1	8.1	8.1	9.4	17.5	17.7	2.9	3.0
Malta (*)	2.0	1.1	16.2	10.1	5.1	3.6	23.9	22.1	5.2	6.8	7.8	6.2	6.3	4.7	8.4	15.1	17.7	17.0	7.6	13.2
Netherlands	2.0	2.1	18.1	15.0	5.6	4.4	19.5	20.9	5.1	4.8	6.2	7.4	8.4	6.9	13.8	15.1	18.9	21.0	2.3	2.4
Austria	1.6	1.3	24.0	21.8	6.9	6.5	22.7	23.2	3.4	3.5	5.2	4.1	8.8	9.9	8.4	9.6	16.4	17.3	2.8	2.8
Poland	3.4	2.4	25.3	27.2	7.9	7.3	25.2	25.7	4.1	3.9	4.5	4.1	5.7	5.1	6.8	7.9	14.8	14.2	2.2	2.3
Portugal	2.3	2.2	17.6	18.4	6.8	4.1	22.4	25.2	3.8	3.3	7.7	4.9	9.2	12.2	6.8	7.5	20.9	19.2	2.5	3.0
Romania	6.1	4.8	27.6	26.7	10.7	6.5	21.2	20.5	5.1	5.7	2.1	3.1	9.3	8.5	4.2	7.6	10.9	13.1	2.8	3.5
Slovenia	2.1	2.1	27.2	27.5	8.0	5.6	20.3	20.5	4.0	4.1	4.6	3.8	7.0	7.7	8.8	10.0	15.3	16.2	2.7	2.6
Slovakia	4.0	3.6	30.0	26.6	7.9	7.7	21.6	20.6	4.1	4.3	3.4	3.6	6.8	6.6	6.5	8.9	12.9	14.7	2.8	3.4
Finland	2.7	2.7	28.3	21.1	6.7	7.1	16.2	15.6	4.8	5.8	3.0	2.9	9.8	12.7	7.1	8.7	18.8	20.3	2.7	3.0
Sweden	1.6	1.2	24.1	18.8	6.2	6.2	18.0	17.6	5.2	7.2	3.6	4.0	8.6	8.6	9.8	11.7	20.2	21.5	2.8	3.0
United Kingdom	0.6	0.7	14.5	14.0	6.8	6.1	17.6	17.7	6.1	6.4	8.6	7.1	12.9	13.6	11.0	12.4	18.3	17.6	3.6	4.2
Iceland (*)	5.1	5.8	13.4	15.5	10.5	6.9	16.6	20.8	4.3	5.0	12.8	5.6	9.8	10.1	6.5	9.0	18.1	18.6	2.8	2.7
Norway	1.4	2.3	36.3	26.7	5.6	7.0	15.5	14.3	3.9	4.2	3.8	5.1	6.9	7.6	6.6	7.2	18.2	23.4	1.9	2.1
Switzerland	0.8	0.7	22.5	20.6	4.7	5.3	21.0	20.3	3.9	4.2	13.3	9.4	6.6	7.5	7.9	10.4	16.8	19.2	2.4	2.4
Montenegro (*)	9.1	9.0	14.1	12.3	7.3	6.8	27.3	28.3	6.7	4.7	4.8	5.3	9.1	7.2	2.8	4.5	17.5	18.7	1.3	3.0
Former Yugoslav Republic of Macedonia	10.4	10.9	17.1	19.5	6.8	7.1	18.4	23.8	4.4	3.7	3.3	3.3	16.3	11.5	2.6	3.7	16.8	13.8	3.9	2.7
Albania	19.7	21.7	10.8	13.2	18.3	10.7	19.3	18.7	5.7	3.4	2.8	2.9	8.1	6.5	3.1	6.7	10.2	13.1	2.1	3.1
Serbia	10.0	7.3	22.7	26.4	5.6	5.6	19.5	19.7	4.6	5.6	3.3	3.7	9.8	9.9	5.2	6.0	16.3	12.8	3.2	3.0
Turkey (*)	8.5	7.0	22.2	22.3	7.7	9.7	26.8	24.4	3.0	2.8	2.4	3.8	10.8	8.8	4.6	6.0	12.0	13.1	2.0	2.2
Bosnia and Herzegovina (*)	9.4	7.5	20.6	22.6	5.8	4.6	21.7	22.4	5.5	5.1	4.6	4.4	6.6	5.8	3.9	4.4	19.5	20.2	2.4	2.9
Kosovo (*)	17.5	13.4	19.8	21.1	7.8	8.2	18.2	21.7	0.9	2.3	3.9	3.9	12.9	10.3	1.6	2.6	17.3	15.9	0.1	5.4

Forrás (2019): Eurostat GDP, Nemzeti számlák

Az ábrán a nagyon sok adat közül, az a lényeges, hogy a legtöbb fejlett országban az ipar aránya (második oszlop) az elmúlt 10 évben csökkent, és a kelet-európai országokban stagnál. Ugyanez elmondható mezőgazdaságról, ami nálunk az uniós 1,6 % több mint kétszerese 3,9 %. A mezőgazdaság azért nehéz és kényelmetlen kérdés, mert sokaknak biztosít munkát, ugyanakkor a

bérek az agráriumban a legalacsonyabbak, továbbá ez a vidék fő – ha ugyan nem egyetlen – megtartó ereje.

GDP hozzájárulás szektoronként



Forrás (2019): Eurostat GDP, Nemzeti számlák

3. Termelékenység

A termelékenység, mint módszer és mint fogalom a 80-as évektől kezdődően fokozatosan háttérbe szorult a minőséghez képest (ez alól Ázsia kivétel). A termelékenység fontosságát ugyanakkor nem szabad alábecsülni, hiszen a legkorszerűbb termelés-szervezési módszereknek is igen fontos része. A háttérbe szorulás bizonyos mértékig összefügg a tömegtermelésről az egyedi igények magas minőség-szint melletti rugalmas kielégítésre való áttéréssel. A másik ok a fogalom értelmezésével kapcsolatos bizonytalanság.

3.1. Termelékenység fogalom

Alapvetően két termelékenységi fogalom létezik. Az első a termelékenységet, mint egy mérőszámot értelmezi, amely az erőforrások hasznosításának a hatékonyságát mutatja:

$$\text{Termelékenység} = \frac{\text{Eredmény (Output)}}{\text{Ráfordítás (Input)}}$$

A másik fogalom egy koncepciót, egy gondolkodásmódot takar, amely a mindnyájunk érdekében történő fejlődésbe vetett hitet tükrözi. A különböző termelékenységi definíciók egyesítésének egy lehetséges változata a következő:

“A termelékenység az arra való törekvést takarja, hogy az inputok (ráfordítások: tőke, munkaerő, egyéb erőforrások) a lehető leghatékonyabb módon generáljanak outputot (vagyis gazdasági értelemben vett eredményt: árukat és szolgáltatásokat) a vállalat tevékenységének érintettjei (tulajdonosok, alkalmazottak, vevők, szállítók, társadalmi környezet) igényeinek kiegyensúlyozott módon történő kielégítése céljából.”

A termelékenységet elsődlegesen a fizikai valóságban, és nem annak pénzügyi árnyképében értelmezzük. Ilyen naturális mutatószám például az egy munkás által egy nap alatt összeszerelt kerékpárok száma. Ily módon a termelékenység alapvetően az érték teremtésére összpontosít, de első közelítésben függetlenül attól, hogy ez milyen – pénzben is kifejezhető – értéket jelent a vevők szemében. Egyszersmind a vállalatnak az aktuális külső körülményektől független belső képességét mutatja. Az előző definíció szolgál az alapjául a termék előállításával kapcsolatos vállalati folyamatok haté-

konyságának elemzésének is. A termék értékesítésével (és az azok előállításához szükséges anyagok és szolgáltatások, stb.) beszerzésével már egy másik területre lépünk át, ahol a piaci viszonyokon, árfolyammozgásokon stb. keresztül összemosódik a vállalat fizikai értelemben vett értékteremtő képessége a nyereségességgel. Hajlamosak vagyunk azt hinni, hogy a termelékenység és a nyereségesség egymással olyan összefüggésben van, hogy pl. a termelékenység emelkedése a nyereségesség növekedését vonja maga után. Ez azonban nincs így. Könnyen előfordulhat olyan helyzet, hogy bár a termelékenység csökken, a kedvező piaci tendenciák (vagy a menedzsment ügyessége) révén a nő a nyereségesség. Természetesen nehéz elképzelni, hogy egy romló teljesítményű (termelékenységű) vállalat hosszú időn keresztül növelni tudja nyereségességét. A fentieket a következő összefüggés teszi világossá:

$$\text{Nyerességesség} = \frac{\text{Eladások}}{\text{Költségek}} = \frac{\text{Output mennyiségek} \times \text{árak}}{\text{Input mennyiségek} \times \text{egységre jutó költségek}}$$

átrendezve:

$$\text{Nyerességesség} = \frac{\text{Output mennyiségek}}{\text{Input mennyiségek}} \times \frac{\text{árak}}{\text{egységre jutó költségek}}$$

$$\text{Nyerességesség} = \text{Termelékenység} \times \text{Ármegetérülési mutató}$$

Az **össztényezős termelékenység** (Total Factor Productivity, TFP) számítás során – nevével ellentétben – többnyire két tényező hatását vizsgáljuk az értékteremtésre: a tőkéét és a munkáét (lehetőleg deflált módon). Outputként annak nettó értékét (a hozzáadott értéket) vesszük, így ezt gyakran hozzáadott érték termelékenységnek is mondják. A számítási módszert többnyire a makro ökonómiában használják. Vállalati használata során sokszor – az össztermelékenységi számításokhoz hasonlóan – a többi Input is bekerül a nevezőbe, de ekkor már Multi-Factor Productivity (MFP), vagyis soktényezős termelékenységként szerepel. Érdekes megjegyezni, hogy már az ötvenes években történt kísérlet a TFP vállalati szintű használatára. A TFP a

tőke és a munka, mint Input-ok hatását vizsgálja a hozzáadott értékre, mint Output-ra. A kifejezés nevezőjében a tőke és a munka valamilyen kombinációja, gyakran egyszerű számtani összege szerepel:

$$TFP = \frac{VA}{K + L}$$

ahol VA = Hozzáadott-érték, K = Tőke (általában részvénytőke), L = munkavállalók vagy évenkénti összes munkaórák száma

Ennél azért összetettebb a termelékenység mérése, egész egyszerűen azért, mert a fogalom elsősorban vállalati szinten értelmezhető, makrogazdasági kifejezésére nem állnak rendelkezésre megfelelő mérési eszközök.

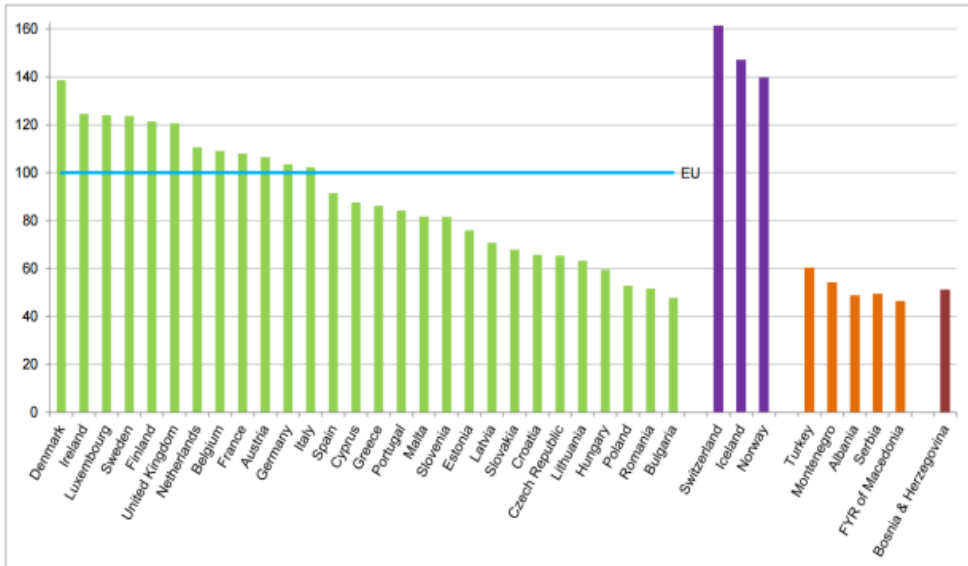
Ugyanakkor összegezve a különféle elméleteket, látható, hogy önmagában az output, az eredmény alapú megközelítés nem elegendő. A hazai termelékenység javításában egyelőre csak a nevezőre fókuszáltak a kormányok, olcsó legyen a munkaerő, azaz az input. Így a kormány és a kormányhoz közeli gazdasági szakemberek szerint az alacsonyabb minőségű és mennyiségű előállított termék vagy szolgáltatás sem probléma, mert a termelékenységi mutatót javítja az olcsó munkaerő. Ennek érdekében került sor a fokozatos járulékcsoökkentésre, így próbálva kezelni a helyzetet, ami csak rövid ideig jelenthet(ett) megoldást, közép távon viszont már két számjegyű járulékcsoökkentéssel lehet olyan hatással elérni, ami érdemi javulást eredményezne.

A munkavégzés terén korántsem mondhatjuk a magyarokat munkakerülőnek. Az OECD 2015-ös adatfelvétele (OECD, 2015) szerint idehaza évente 1750 órát dolgozik az átlagos munkaerő. Ez a szám Németországban 1370, Ausztriában 1625, az Egyesült Királyságban 1670, tehát a gazdaságilag fejlettebb országok nem a munkaórák számával érik el eredményeiket.

A zsákutca viszont pontosan ezután következik, mert később hiába sikerül ugyanolyan minőségű és mennyiségű terméket vagy szolgáltatást előállítani, fontos, hogy annak árszínvonala is hogyan alakul. Azaz a hozzáadott-értéket az ár is befolyásolja. A hazai termelékenység tehát egyfelől ezért alacsony, mert az árszínvonal is alacsonyabb a külföldhöz képest. (Más kérdés a minőség és a technológiai lemaradás).

Árszínvonal

Price level indices for consumer goods and services, 2016 (EU=100)



A termelékenység attól is függ, hogy az adott vállalkozás mekkora tőkével rendelkezik, s hogy azt milyen határfokon tudja hasznosítani, valamint hogy mennyire képzett a munkaerő, milyen fejlettségű technológiával történik a termelés, illetve hogy milyen színvonalú az emberi munkaerő és annak összehangoltsága. Ameddig Magyarországon az egy óra munkával megtermelt gazdasági érték 33 dollár, addig Németországban 65, Ausztriában 59, Nagy-Britanniában pedig 52 dollár. Az országok (és a piaci cégek) közötti termelékenység nem azért különböző, mert egyes helyeken az emberek kevesebbet dolgoznak, hanem azért, mert a munka megszervezése eltérő, azaz a szervezeti kultúra cégenként más és más.

2017-ben az Európai Unióban (EU) a fogyasztási cikkek és szolgáltatások árszintjei nagyban különböztek. Dániában (az EU átlagának 142%-a) volt a legmagasabb, majd Luxemburg, Írország és Svédország (mind 125%), Finnország (122%), és az Egyesült Királyság (117%). A skála ellenkező végén a legalacsonyabb árszintet Bulgáriában találtuk (48%), míg Románia (52%) és Lengyelország (56%) az átlag 50% -át meghaladta csak meg. Magyarország hátulról a negyedik, 63 %-kal. Más szóval, az EU-ban a fogyasztási cikkek és szolgáltatások árszintje a legolcsóbb és a legdrágább tagállam között közel 1:3 arányra változott.

Persze önmagában nem lehet mesterségesen az árakat és a fizetéseket felemelni mert az inflációt eredményez. A megoldás az előbb említett hozzáadott-érték növelésében keresendő. Utol kell érjük gazdasági teljesítményben a nyugati államokat. Ha ez sikerül, akkor nyilvánvaló, hogy a bérekben is így lesz.

Relatív árszínvonal, 2017 (EU-28=100,0%)

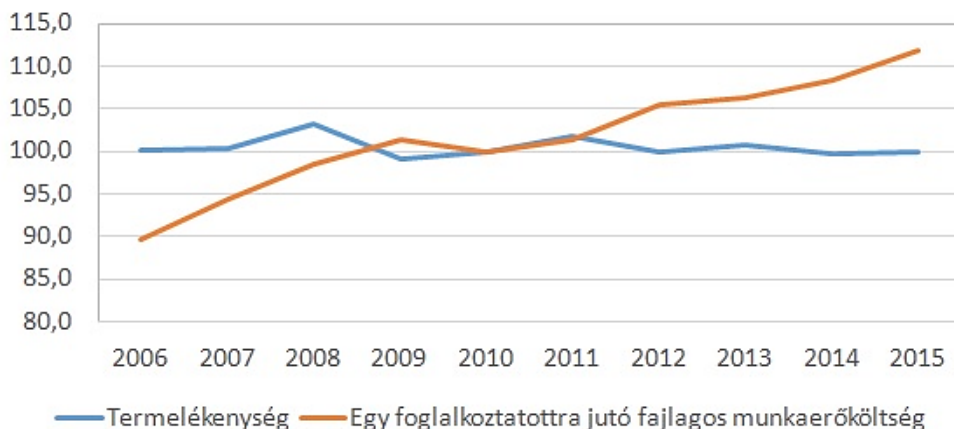
Ország	Élelmiszerek és alkoholtartalmos italok	Szemes italok, dohányárúk	Ruházat és lábbeli	Lakáscsorgáltatás, víz, villamosenergia, gáz és egyéb tüzelőanyagok	Lakberendezés, lakásfelszerelés, rendszeres lakáskarbantartás	Egészségügy	Közlekedés és szállítás	Távkozás	Szabadidő és kultúra	Oktatás	Vendéglátás és szálláshelyszolgáltatás	Egyéb termékek és szolgáltatások	Átlag
Ausztria	125,1	92,7	105,2	101,6	107,7	121,1	107,0	83,7	114,3	162,9	105,2	109,5	111,3
Belgium	112,1	104,1	113,5	112,9	105,1	113,3	104,8	139,4	106,0	142,1	119,0	108,1	115,0
Bulgária	73,1	56,3	78,3	30,6	63,5	29,0	66,0	65,4	58,1	24,6	45,0	46,1	53,0
Ciprus	107,3	87,9	99,2	71,5	88,6	103,8	88,1	86,5	89,8	115,1	92,7	88,6	93,3
Csehország	85,5	73,7	96,6	59,6	80,8	47,7	72,3	99,6	68,9	51,6	60,3	62,7	71,6
Dánia	150,0	122,7	132,9	153,3	119,8	134,5	128,4	97,5	147,8	153,7	151,2	140,1	136,0
Egyesült Királyság	93,0	157,4	88,3	159,2	100,4	122,3	104,1	108,5	102,5	128,0	106,6	111,7	115,2
Észtország	94,0	93,0	114,5	60,2	87,9	62,3	79,9	64,2	86,1	57,3	85,4	74,9	80,0
Finnország	118,0	139,2	123,4	131,4	110,8	134,9	113,2	81,0	121,9	119,9	128,5	127,4	120,8
Franciaország	112,3	104,9	103,6	113,9	106,1	98,2	105,7	97,1	108,7	105,3	117,6	103,0	106,4
Görögország	103,6	94,5	99,0	63,1	91,1	86,1	90,0	154,0	84,5	64,2	81,8	82,0	91,2
Hollandia	102,6	108,7	111,8	121,7	103,5	129,1	115,3	129,6	104,0	120,7	112,2	115,5	114,6
Horvátország	96,5	73,3	99,3	41,9	80,8	53,1	84,6	90,6	73,6	51,9	73,2	65,1	73,7
Írország	116,9	174,1	107,8	148,2	102,5	159,6	106,3	134,6	109,7	110,9	122,1	128,8	126,8
Lengyelország	65,0	71,0	85,8	37,3	69,2	44,4	69,5	45,0	60,0	42,1	74,0	54,7	59,8
Lettország	95,1	84,0	104,6	53,5	83,9	46,6	75,9	70,2	79,8	56,5	81,6	67,7	75,0
Litvánia	81,8	80,2	105,1	41,1	81,5	44,8	76,1	60,1	70,0	42,0	69,2	62,5	67,9
Luxemburg	122,5	90,9	107,2	162,8	115,2	160,2	92,4	114,6	111,7	313,6	112,3	139,1	136,9
Magyarország	82,1	70,0	86,9	41,9	76,1	45,1	80,2	89,9	63,8	51,1	61,2	55,8	67,0
Málta	109,8	100,4	99,0	54,5	101,2	83,6	84,7	98,5	85,3	97,1	81,3	79,6	89,6
Németország	107,8	95,6	105,1	110,4	101,7	102,3	106,1	100,2	104,0	113,6	110,3	99,6	104,7
Olaszország	112,1	97,3	104,2	91,7	104,5	123,1	100,5	110,4	101,4	93,9	105,2	99,6	103,7
Portugália	96,3	90,3	96,6	74,7	98,1	81,6	91,8	117,3	89,7	68,9	77,1	81,0	88,6
Románia	62,2	68,6	92,4	38,6	68,9	32,2	68,2	49,8	58,3	34,0	52,9	46,5	56,1
Spanyolország	95,0	86,3	93,5	92,4	100,1	107,9	87,4	136,3	93,5	89,6	85,7	92,1	96,7
Svédország	125,7	127,2	133,8	112,2	119,3	167,7	118,3	123,8	130,9	191,7	146,3	138,3	136,3
Szlovákia	90,8	71,8	102,7	46,5	82,7	51,3	77,0	84,2	75,9	51,4	75,5	68,1	73,2
Szlovénia	99,9	81,7	96,5	71,3	92,5	82,3	89,5	108,9	93,6	85,4	82,2	84,3	89,0
EU-28	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Norvégia	160,7	226,3	130,8	120,8	128,8	183,6	143,7	123,7	154,4	204,4	165,1	163,2	158,8
Svájc	167,7	125,0	146,4	181,7	125,1	203,7	119,4	122,9	157,6	226,6	162,7	166,0	158,7
Szerbia	71,8	51,6	90,3	32,1	70,2	30,0	72,6	62,7	58,7	19,4	50,6	45,7	54,6
Törökország	79,2	77,2	54,4	33,0	56,3	26,7	70,7	80,8	57,7	12,8	62,7	43,3	54,6

KSH, 7.3.26. Relatív árszínvonal, 2017 (EU-28=100,0%)

Az elmúlt 10 évben az egy munkavállalóra vetített termelékenységek egyáltalán nem növekedett hazánkban, miközben a fajlagos munkaerőköltség folyamatosan emelkedett. Hétköznapi nyelvre lefordítva ez azt jelenti, hogy ugyanazért a minőségért egyre többet kénytelen fizetni a hazai

cégek, ami a versenyképesség romlását eredményezi. Egy külföldi befektetőnek pedig egyre kevésbé éri meg tőkét hoznia Magyarországra, mivel a növekvő költséget veszélyeztetik a jövedelmezőséget.

Munkaerő-költség és termelékenység Magyarországon (2010=100)

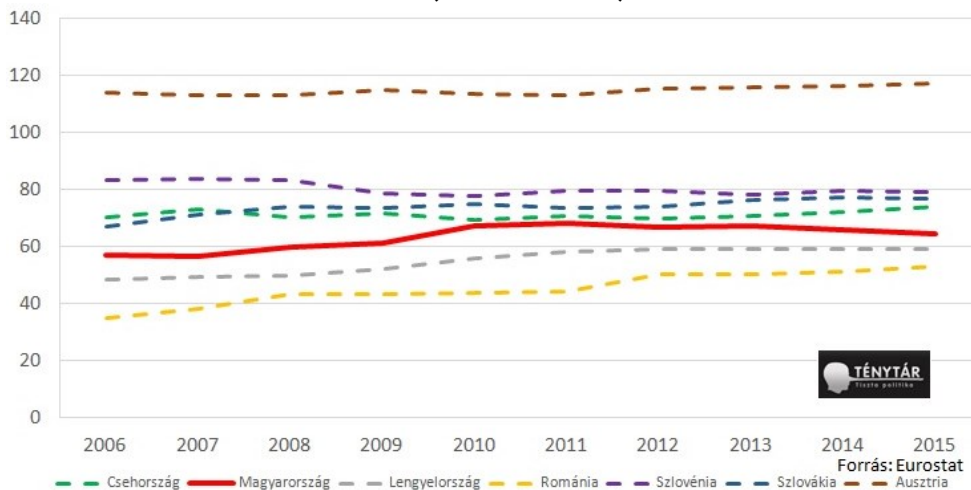


A valós termelékenység az egyes cégek teljesítményén múlik, ennek tényleges mértékét csak becsülni lehet nemzetgazdasági szinten. Ha egyéb makrogazdasági mutatókból szűrjük le a termelékenység alakulását, akkor nem tűnik jónak a helyzet, a bérköltségek ugyanis sokkal gyorsabban nőnek, mint a GDP, és ezt a járulékcsoökkentések csak részben kompenzálják. Az iparban dolgozók száma és a szektor termelése hasonló mértékben nőtt tavaly, ezért a termelékenység mindössze 0,1 százalékkal emelkedett ebben a szektorban. Az építőiparban viszont érdemben nöhetett a termelékenység, a Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint 6 százalékkal bővült a dolgozók száma, míg az ágazat teljesítménye 22,3 százalékkal emelkedett – itt a volumenindex miatt nem vonható ki egymásból a két szám, ám a növekedés így is számottevő. A piaci szolgáltatások termelékenysége nagyot léphetett előre a múlt évben, a szektor ugyanis úgy volt a magyar gazdaság húzóereje, hogy a dolgozók száma csökkent. Versenyképességi vizsgálatában a Magyar Nemzeti Bank arra hívta fel a figyelmet, hogy a foglalkoztatottság már nehezen növelhető, a magyar gazdaság a teljes foglalkoztatottság közelében lehet. A dolgozói létszám emelésén alapuló, extenzív növekedési modelltől a technológiai fejlődésen, a hozzáadott érték növelésén alapuló fejlődési modellre kellene átállni ahhoz, hogy az elmúlt években tapasztalható GDP-dinamika tartósan fennmaradjon.

3.2. Termelékenység összehasonlítása a környező országokkal

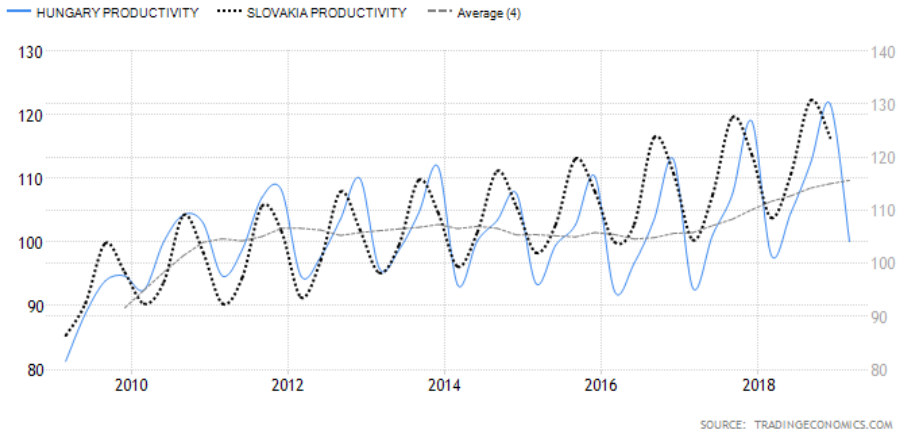
A Trading Economics honlap saját termelékenységi indexet dolgozott ki, így összehasonlíthatók az országok. A módszertan szintén az input és az output elemeket veszi alapul, különböző korrekciókat alkalmazva. A módszertan helyességét vagy hibáit azért nem érdemes itt taglalni, mert fontosabb, hogy az egységes szemlélet alapján Magyarország termelékenysége jól összemérhető a szomszédos országok indexével. Kiinduló pont, a termelékenység hazánkban 2019 első negyedévében 100,10 indexpontra csökkent a 2018. negyedik negyedévi 121,70 indexponttól. A magyarországi termelékenység 1995-től 2019-ig átlagosan 86,34 indexpontot ért el, 2018 negyedik negyedévében elérte a 121,70 indexpontot és 1995 első negyedévében 59,70 indexpontot. Az ingadozások egyfelől a termelési szerkezetből, szezonálisból, másfelől az adatszolgáltatásokból adódnak, a többi ország esetében is.

Egy órára vetített termelékenység Közép-Kelet Európában (EU28 = 100)



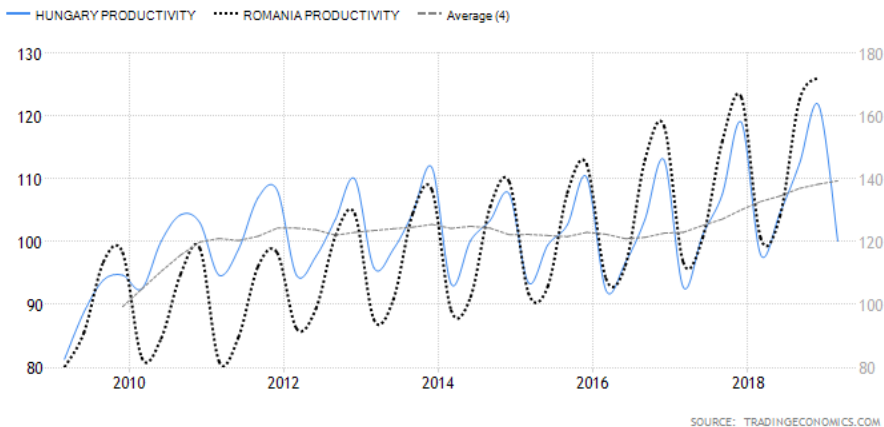
A következő adatok, frissebbek és már a 2019 első negyedévet is tartalmazzák. Bemutatásukat megelőzően egyértelmű tény, hogy Magyarország mérsékelt előnye 2014-től kezdve folyamatosan csökken, Szlovákiában, Romániában és Lengyelországban is megfigyelhető a fejlődés, illetve 2018-tól leelőztek bennünket.

Magyarország vs. Szlovákia



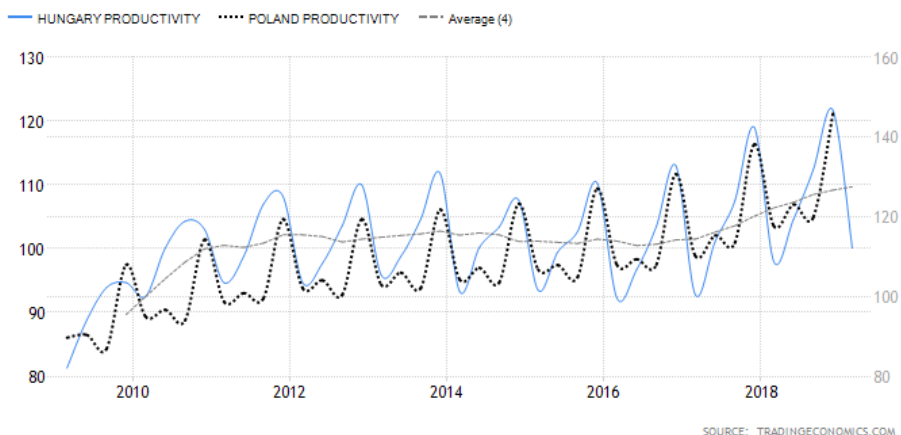
Szlovákiában a termelékenység 2018 negyedik negyedében a 130.70 indexpontokból 2018 negyedik negyedében 123.70 indexpontra csökkent. 1997-től 2018-ig átlagosan 90,93 indexpontot ért el, 2018 harmadik negyedében elérte a 130,70 indexpontot, és 1997 negyedik negyedében rekord alacsonyan 56,70 indexpontot.

Magyarország vs. Románia



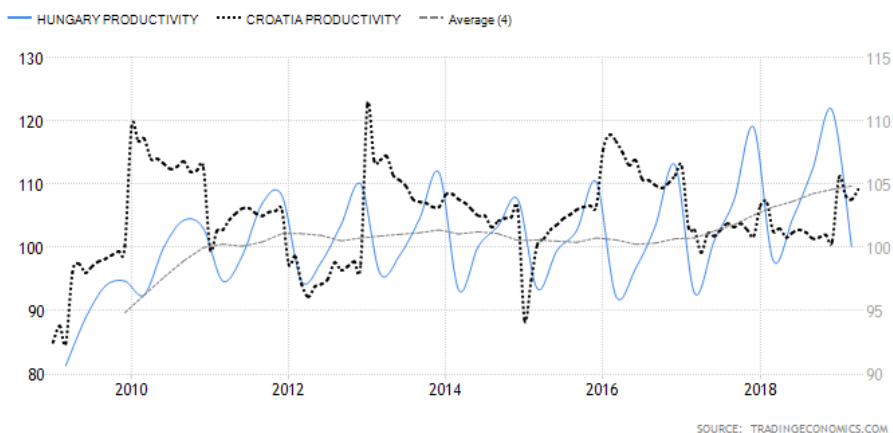
A romániai termelékenység 2018 negyedik negyedében 2018 negyedik negyedében 172,40 indexpontra nőtt 2018 harmadik negyedében. 1995-től 2018-ig átlagosan 90,55 indexpontot ért el, 2018 negyedik negyedében pedig 172,40 indexpontot ért el, és 1999 első negyedében rekord alacsony 47,30 indexpont volt.

Magyarország vs. Lengyelország



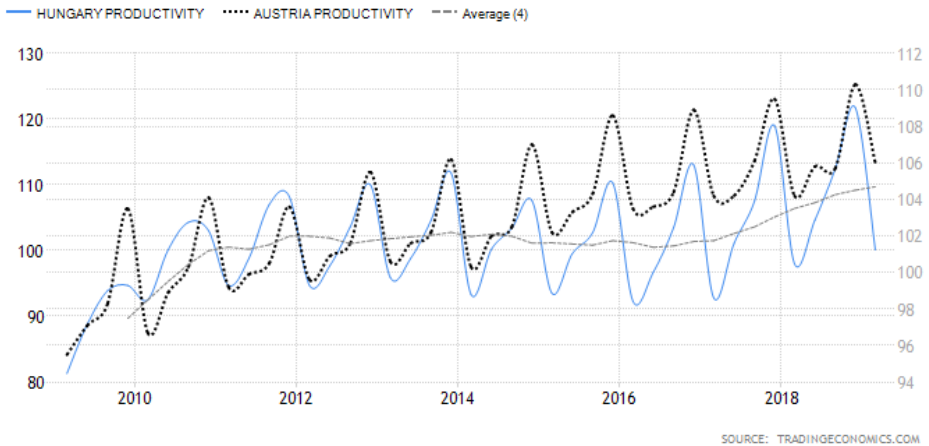
Lengyelország termelékenysége 2018. negyedik negyedében 149.90 indexpontra nőtt 2019-es indexpontokból 2018 harmadik negyedében. 2000-tól 2018-ig átlagosan 96,57 indexpontot ért el, 2018 negyedik negyedében elérte a 145.90-es indexpontokat, és 2000 harmadik negyedében rekord alacsony 66,20 Indexpontot.

Magyarország vs. Horvátország



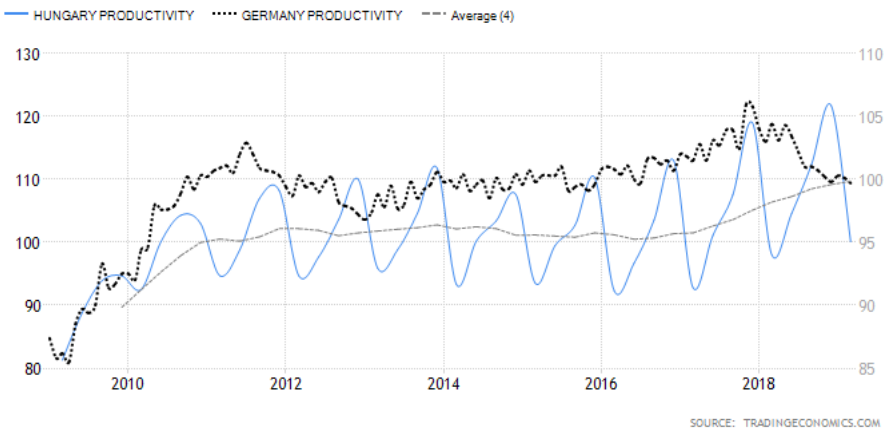
A termelékenység Horvátországban áprilisban 104.60 indexpontra nőtt 2019 márciusi 103.80 indexpontból. 2009-től 2019-ig átlagosan 102,45 Indexpontot ért el, 2013 januárjában elérve a 111,30 indexpontokat, és 2009 márciusában rekord alacsony 92,40 indexpontot.

Magyarország vs. Ausztria



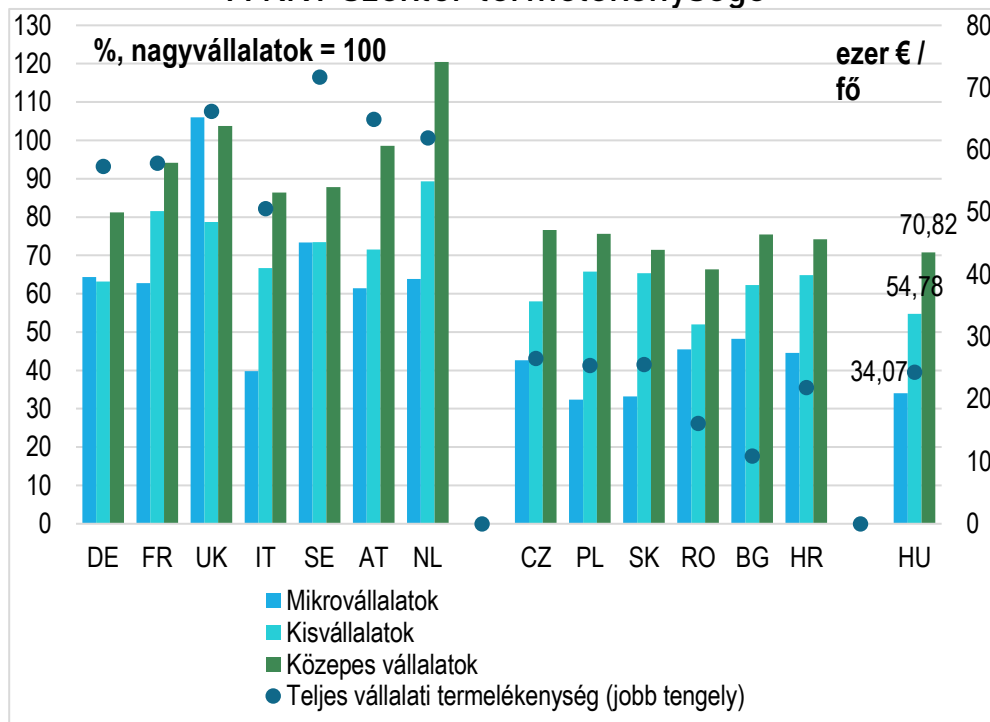
A termelékenység Ausztriában 2019 első negyedében 106 indexpontra csökkent 2018-as indexpontokból 2018 negyedik negyedében. 1996-tól 2019-ig átlagosan 95,39 indexpontot ért el, 2018 negyedik negyedében elérte a 110,30 indexpontot és 1997 első negyedében 77 indexpontot.

Magyarország vs. Németország



A termelékenység Németországban márciusban 99,70 indexpontra csökkent a 2019 februári 100,10 indexponttól. 1962-től 2019-ig átlagosan 58,81 indexpontot ért el, 2017 novemberében elérte a 105,90 indexpontot, és 1962 februárjában 17 indexpont negatív rekordot.

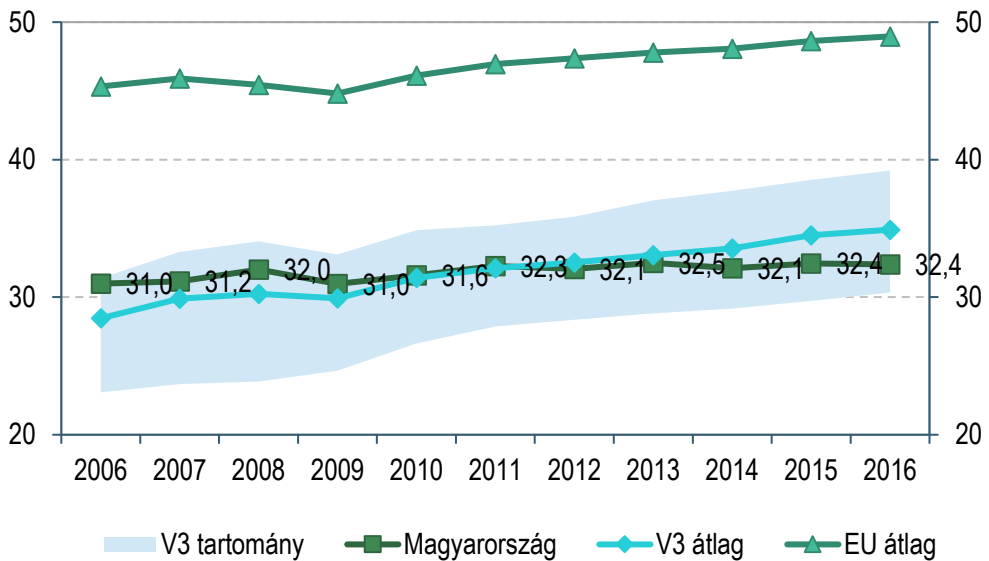
A KKV szektor termelékenysége



Forrás: Eurostat és Versenyképességi jelentés. MNB, 2017. 34. o.

A kkv-k egy főre eső munkatermelékenységében Magyarország teljesít a legkevésbé jól a visegrádi régióban, továbbá a régió átlaga nem éri el a nyugat- és észak-európai országok egy főre eső teljes vállalati munkatermelékenységének felét. Míg a nyugat- és észak-európai országokban a kisvállalkozások termelékenysége eléri a nagyokénak a 60–80 %-át, a közepes vállalkozások termelékenysége pedig megközelíti, vagy akár meg is haladja a nagyokét, addig a kelet-középeurópai országokban a közép-vállalkozások termelékenysége a nagyvállalatok 70–80, a kisvállalkozásoké a nagyok 60 %-a körüli. Kelet-Közép-Európában valamennyi méretkategóriában 10–20 százalékponttal nagyobb a lemaradás. Az OECD 2017-es Vállalkozási Körkép Jelentése alapján a visegrádi régióban a magyar feldolgozóipari kkv-k termelékenysége nőtt a legkisebb mértékben (2,7 %) 2009 és 2014 között, ugyanakkor a szolgáltatási ipari kkv körében a magyar termelékenység-növekedés volt a legnagyobb (3,5 %) a régióban.

Munkatermelékenység (egy munkaóra jutó GDP, USD)

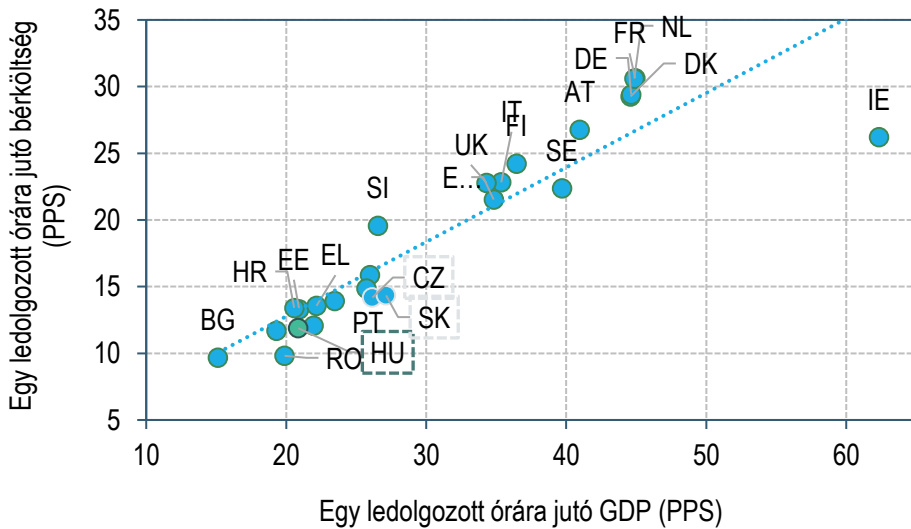


Forrás: Eurostat és Versenyképességi jelentés. MNB, 2017. 50. o.

A magyar termelékenység 2010-től kezdődő stagnálása eredményeképpen a visegrádi versenytársak átlagos termelékenysége már 2012-től meghaladta a hazait, amely rés 2016-ra tovább nőtt. A magyar termelékenység 2006 és 2016 közötti emelkedése elmarad a visegrádi versenytársakétól. A magyar munkatermelékenység a regionális átlagnak megfelelő, de a kis- és közepes vállalkozások termelékenysége némileg elmarad a régióstól. A regionális, majd a nyugati termelékenységi szinthez történő felzárkózás, a vállalati dualitás csökkentése nagyban támogatná a potenciális GDP emelést és a sikeres gazdasági felzárkózást.

A bérek országok közötti összehasonlításakor szükséges figyelembe venni a fizetések vásárlóerejét. Vásárlóerőparitáson számítva (PPS) 2016-ban a magyar bérek több mint kétszeres lemaradást mutattak a magyar munkaerő legfőbb kivándorlási célpontjának számító országok átlagától (Egyesült Királyság, Németország, Ausztria). A bérek értékelésekor azonban érdemes figyelembe venni a munkaerő által előállított hozzáadott értéket, azaz a termelékenységet is. Az Európai Unió országait tekintve a magyar bérszint a hazai termelékenységgel összhangban alakul, azonban jelentősen elmarad a nyugati értékektől.

Termelékenység és bérek az Európai Unióban (2016)



Forrás: Eurostat és Versenyképességi jelentés. MNB, 2017. 59. o.

Végül: a bérek összehasonlításánál érdemes figyelembe venni az egy országon belüli bérkülönbséget is. Ilyen óriási eltérések, mint Magyarországon, Nyugaton jellemzően nincsenek. A példának tekintett skandináv államokban tudatosan törekszenek arra, hogy a különbséget folyamatosan csökkentsék, és a fókuszban a megélhetés jobb minősége, nem a pazarlás áll. A gazdag Norvégiában (a 70-es évek óta óriási mennyiségű olaj) se osztják szét a pénzt az állampolgárok között, s bizony nem tartanak épeszűnek, ha valaki kastélyokat vásárolna vagy repülőgépeket gyűjtene. Költenek viszont oktatásra, egészségügyre, kultúrára. A minimumbér, minimum nyugdíj emelése nem csupán a nyomorban élők számát csökkentené, de hozzájárulna a társadalmi igazságosság és felelősségvállalás erősödéséhez is. Forrás is van hozzá: a luxusjövendelmek, topvagyonok adóztatása.

4. Összegzés

Megoldás tehát a termelékenységgel közvetlen kapcsolatos területek felzárkóztatása. Beruházással – emberekbe, gépekbe, technológiákba. Mind a hazai erőforrásokat, mind az uniós pénzeket kiemelten erre kell fordítani. EU tagságunk óta minden magyar állampolgárra 1.3 millió forintnyi uniós támogatás jutott, s ebből díszburkolatok, kilátók, kastélyfelújítások, stadionok stb. készültek – az a közös bennük, hogy egyik sem javítja a termelékenységet. A hazai pénzek is szerényen csordogálnak ide. Mert van hazai pénz: de a pályázó nem azt nézi, hogy mire van szüksége, hogyan lehetne legjobban ebből fejleszteni, hanem arra koncentrál, hogyan lehet a pályázati pénzt megszerezni, s a kiíró igényének megfelelően elkölteni. Ebből se lesz termelékenység-javulás.

Van már innovációért felelős tárcánk, energikus vezetéssel. Rövid pályafutásuk miatt még nem lehet véleményt mondani róla, mindenesetre a kutatóintézetek átszervezése nem a legszerencsésebb irány. Az is igaz, hogy láttunk már olyan példát, amikor egyetlen vállalat nagy innovációja az egész ország gazdaságát fellendítette, ilyen volt pl. a finn Nokia az ezredfordulón, de ezekhez elsöprő (több éves) technikai előny szükséges. Nyilvánvaló, hogy ez a béreket is magával rántja.

Egyenlő munkáért egyenlő bért! – ez a szlogen, s egyértelműen az igazságosság az alapja. De mindenkinek jó ez? Kik igénylik? Nyilván nem a skandinávok, németek franciák, hanem az elmaradottabb országok dolgozói. S a kifejezés nem csak azt jelenti, hogy a lemaradottak felzárkóznak (ez a jobbik eset), hanem lecsökkentenék a magasabb béreket egy átlagszintre (ez a rosszabbik. A felzárkózás esélye egyelőre kicsi, immáron 15 éve tagok vagyunk az unióban s lemaradásunk nőtt. Az, hogy meghatározott időtávon belül utolérjük, sőt le hagyjuk Ausztriát, az lehetett egy hagymázás MNB-elnöki kijelentés, de nem realitás. A megoldás kulcsa azonban mégis itt van: ha utolérjük gazdasági teljesítményben a nyugati államokat, nyilvánvaló, hogy a bérekben is így lesz. A 20. században számos ilyen felzárkózást láttunk, legyen ez akár a második háború előtti vagy 50-es évekbeli Olaszország vagy Németország, ahol a nagy munkanélküliségű, gazdaságilag tönkrement országok kétszer is talpra tudtak állni, vagy Ázsia több állama, akiknek még az idősebb generáció régebben segélyeket gyűjtött, és ma már ők hiteleznek nekünk.

A bérunió létrejötte azt is jelenti, hogy a magyar szolgáltatási szektor (a GDP 70 %-át adja) is eljut a nyugati szintre. Megjelenik ez az autójavítás-tól a fodrászon át a vendéglátóiparig, erre szokták a közgazdászok használni a PPP megközelítést, azaz az összemérést vásárlóerő paritáson végzik. Olyan pedig csak az álomvilágban létezik, hogy a luxemburgi béreket párosítjuk a bolgár árakkal, holott ebben teljes egyetértés lenne a 28 ország között – csak épp megvalósíthatatlan.

A rendszerváltás óta egyik kormány sem volt elég bátor vagy alkalmas arra, hogy komolyabb átalakításokba kezdjen. A magasabb hozzáadott érték bázisa a tudás, a K+F, az innováció stb. Ennek egyik erőforrása a megfelelő képzettségű munkaerő. A képzési rendszerben uralkodó fejtelenség jól tükrözi, hogy a Fidesz is nulla koncepcióval áll hozzá a dolgokhoz, gyakorlatilag a teljes inkompetencia jellemzi a kormánypártot: miközben olyan modern oktatási rendszerre lenne szükség, amely olyan tudással és képességgel ruházza fel a diákokat, amelyek összhangban állnak a 21. századi munkáltatók követelményeivel, ahelyett szép lassan visszatérünk a szocialista rendszer szemlélet nélküli központosított rendszeréhez.

Mint láthatjuk, Magyarország ördögi körbe került: az alacsony bérek miatt sokan elhagyják az országot, emiatt munkaerőhiány alakult ki, amit a cégek bérfejlesztéssel próbálnak meg orvosolni, csak hogy a termelékenység semmit sem javult, így végső soron még több kár származhat a jelenlegi folyamból. Az örökzöld sláger továbbra is csak ismétlődik: komoly strukturális reformokba kellene kezdeni, és minél hamarabb.

Sokan félnek, hogy a magyarországi esetleges bérnövekedés elriasztja a befektetőket. Nagy a baj, ha csak az a vonzerőnk, hogy olcsó Jánosok vagyunk. Fordítva ülünk a lovon, s így bizony a paripa nem szebbik részét látjuk. A nemzet gazdasági izmosodásának útja nem az, hogy a kicsi bérek miatt idejőjön a tőke, hanem olyan ország kell, amikor a magyar tőke megy külföldre befektetni.